

Da'vat

Bugun yurtimizda yosh avlod kamoloti, uning dunyoda hech kimdan kam bo'lmashligi uchun yaratilgan keng imkoniyatlar va ularning negizida qo'lga kiritilayotgan yutuqlar istiqbolimizning xalqimiz, yoshlarimiz oldida qanday katta yo'llar, yangi ufqlar ochib berayotganini yana bir karra tasdiqlaydi.

Islom KARIMOV

Kuch - bilim va tafakkurda

Ma'rifat

ENLIGHTENMENT

XALQ ZIYOLILARI GAZETASI

معرفت

1931-yildan chiqib boshlagan

2004-yil 7-sentabr, seshanba

№ 73 (7682)

СПОРТ ВА ЁШЛИК БАЙРАМИ

«УНИВЕРСИАДА-2004» СПОРТ ҲАЙИЛЛАРИ ИШТИРОКЧИЛАРИГА

Азиз фарзандларим! Муҳтарам устоз-мураббийлар, ота-оналар ва спорт мухлислари!

Сизларни гўзал ва бетакрор Самарқанд шаҳрида бошланаётган Ўзбекистон талаба ёшларининг спорт байрами — «Универсиада-2004» ҳайилларининг тантанали очилиши билан самимий табриқлайман. Фарзандларимизни ҳар томонлама етук инсонлар этиб вояга етказишда бизга энг яқин кўмакчи ва ёрдамчи бўлган жисмоний тарбия ва спорт, айниқса, уч босқичдан иборат «Умид ниҳоллари», «Баркамол авлод» ва «Универсиада» мусобақаларининг ўрни ва аҳамияти беқиёс.

Биз ана шу мусобақаларнинг фаол қатнашчиси бўлган сизлар каби минглаб шижоатли, жасур ва ўқтам ёшларимиз тимсолида аввало юртимизда спортни янада оммалаштириш, соғлом турмуш тарзини мустаҳкамлаш, спорт орқали ирода, мардлик ва матонат фазилатларини камол топтиришга қаратилган интилишларимизнинг амалий ифодасини кўрамиз.

Халқимизнинг ақл-заковати ва салоҳиятини жаҳон майдонларида намоён қилиб келаётган, жумладан, куни кеча Афинада бўлиб ўтган Олимпия ҳайилларида юксак муваффақият қозongan ёшларимиз ҳам мана шундай мусобақаларда, таъбир жоиз бўлса, кичик олимпиадаларда товланиб, маҳоратга эришаётгани барчамизни қувонтиради.

Бугун юртимизда ёш авлод камолоти, унинг дунёда ҳеч кимдан кам бўлмаслиги учун яратилган кенг имкониятлар ва уларнинг негизини қўлга киритилаётган ютуқлар истиклолимизнинг халқимиз, ёшларимиз олдида қандай катта йўллар, янги уфқлар очиб бераётганини яна бир карра тасдиқлайди.

Азиз ўғил-қизларим, бугун сизларнинг бахтиёр чехрангизга боқиб, ғалабага бўлган иштиёқ ва интилишингизни кўриб, бўлажак беллашувлар кескин курашлар остида кечилини, ҳаяжон ва қувончларга бой бўлишини ҳис этиш қийин эмас.

Мен «Универсиада» ҳайилларининг халқимизга хос бўлган ҳалоллик, одиллик ва танглик руҳида ўқишига, муқаддас Самарқанд замини сизларнинг ҳар бирингизга куч-қувват беришига, шу тупроқда яшаб ўтган Амир Темури каби буюк зотларнинг руҳлари сизларни қўллаб-қувватлашига ишонаман.

Фурсатдан фойдаланиб, мусобақаларни ўтказиш учун замонавий иншоотлар бунёд этган қўли гул қурувчиларга, «Универсиада-2004» ҳайилларини юқори савияда ташкил этишга ҳисса қўшган инсонларга, бутун Самарқанд аҳлига чин қалбимдан миннатдорлик билдираман.

Сизларни бугунги спорт ва ёшлик байрами билан яна бир бор қўтлар эканман, қадрдон жамоангиз, ўз олий ўқув юртингиз шарафини ҳимоя қилишда, истеъдод ва маҳоратингизни рўёбга чиқаришда барчангизга зафар ва омадлар ёр бўлишини тилайман.

Ислom KАРИМОВ,
Ўзбекистон Республикаси Президенти

ТУНЛАРИ ҲАМ КУНДЕК БЎЛДИ САМАРҚАНДНИНГ...

Куёш ўз ётоғига интилаётган паллаларда шаҳар аҳли ва меҳмонлари азим кентнинг яшарган ҳудуди томон ошиққа бошлади. Улар интилган манзил — «Универсиада-2004» мусобақалари ўтказиладиган бош мажмуа — СамДУнинг 1050 ўринга мўлжалланган 2-академик лицейи спорт мажмуаси эди. Универсиада мусо-

бақаларининг очилиш ва ёпилиш тадбирлари ўтказиладиган, ўн беш минг томошабинга мўлжалланган стадионда мини-футбол, қўл тўпи, кураш, дзюдо, самбо, бокс, бадий гимнастика, спорт заллари, уч юз ўринли ётоқхонада барча шароитлар яратилган.

(Давоми 2, 3, 4, 5-бетлар)

ГАЗЕТАНИ
ВАРАҚЛАГАНДА:

АЛГЕБРА
ДАРSLARIDA
ТАРБИЯВИЙЛИК

6-бет

ЯХШИЛИК
АМАЛЛАРИ

7-бет

КИМГА ИШОНИШ
КЕРАК,
СОТУВЧИГАМИ
ЁКИ ТАРОЗИГА?..

8-бет

ФОЛЬКЛОР ВА
ЖУРНАЛИСТИКА:
ИЖОДИЙ
ЖЎРОВОЗЛИК
САМАРАЛАРИ

9-бет

КИЧКИНА
БОЛА
унинг вақт ҳақидаги
тасаввурлари
қандай?

10-бет

ДУНЁНИ
ЛАРЗАГА
СОЛГАН
ВАҲШИЙЛИК

13-бет

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори

Республика қишлоқ ва сув хўжалиги учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш тўғрисида Вазирлар Маҳкамаси қайд этадики, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 30 мартдаги 150-сон қарори билан тузилган Махсус комиссия томонидан қишлоқ хўжалиги учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш масалаларида тартиб ўрнатиш юзасидан катта ишлар амалга оширилди.

2004/2005 ўқув йилида қишлоқ хўжалиги соҳаси олий таълим муассасаларига талабалар қабул қилишни режалаштиришда Махсус комиссиянинг қишлоқ ва сув хўжалиги соҳасида таълим йўналишлари ва мутахассисликларини такомиллаштириш бўйича таклифлари ҳисобга олинган — 28 бакалаврият йўналишидан 10 йўналишга ўзгартиришлар киритилди ва 7 мутахассислик бўйича талабалар қабул қилиш тўхтатилди. Шу билан бирга 7 янги истиқболли мутахассислик киритилди. Ўқитишнинг янги — фермер хўжалигини бошқариш йўналиши қабул қилинди.

Қишлоқ ва сув хўжалиги учун кадрлар тайёрлаш соҳасидаги ишларнинг аҳволига танқидий баҳо бериш бир қанча камчиликлар ва бузилишлар мавжудлигини кўрсатди, эскирган, ўз долзарблигини йўқотган мутахассисликлар бўйича кадрлар тайёрлаш давом этмоқда. Профессор-ўқитувчилар таркибининг малака даражаси замонавий талабларга жавоб бермайди. Собик Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти ходимларининг 28 фоиздан ортиги, шу жумладан, факультетлар раҳбарларининг 44 фоизи ва кафедра мудириларининг 29 фоизи аттестациядан ўтмади.

Қишлоқ ва сув хўжалиги соҳасида юқори малакали мутахассислар тайёрлашни такомиллаштириш ва кадрлар салоҳиятини мустаҳкамлаш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси қарор қилди:

1. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги:

бир ой муддатда, Махсус комиссиянинг таклифларини ҳисобга олган ҳолда, қишлоқ ва сув хўжалиги тармоқлари бўйича бакалаврият таълими ва магистратура мутахассисликлари йўналишлари классификаторига ўзгартиришлар киритсин, уларни алоҳида «Қишлоқ ва сув хўжалиги» таълим йўналишига жамласинлар; таълим йўналишларига қишлоқ ва сув хўжалигининг малакали мутахассисларга бўлган эҳтиёжини ҳисобга олиб тузатишлар киритган ҳолда бакалаврият таълими ва магистратура мутахассисликлари йўналишлари классификаторини ҳар уч йилда қайта кўриб чиқсинлар;

қишлоқ хўжалигидаги ислотларнинг устувор йўналишларини ҳисобга олган ҳолда олий таълим муассасаларида янгидан жорий этилган — фермер хўжалигини бошқариш мутахассислиги бўйича малакали кадрлар тайёрлашга алоҳида эътибор қаратсинлар. Ушбу муҳим устувор вазифани ҳал этиш учун:

2004/2005 ўқув йили мобайнида замонавий талабларга жавоб берадиган, фермер хўжалигини юритиш назарияси ва амалиёти билан уйғунлашган сифатли ўқув режалари ва дастурлар ишлаб чиқилсин ва тасдиқлансин;

ўқувчилар контингенти устун даражада ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда ўз малакасини контракт асосида оширишга тайёр бўлган фермер хўжаликлари раҳбарлари ва мутахассислари орасидан танлаб олинсин.

2. Ўзбекистон Республикаси ҳукумати томонидан қабул қилинган қарорга мувофиқ Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти негизда Тошкент ирригация ва

мелиорация институти ташкил этилганлиги маълумот учун қабул қилинсин.

Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлигининг қайта ташкил этилган Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институтининг қишлоқ хўжалигини механизациялаш факультетини тегишли кафедралар, профессор-ўқитувчилар таркиби сони, талабалар контингенти ва моддий-техник база билан биргаликда Тошкент давлат аграр университетига бериш тўғрисидаги таклифи қабул қилинсин.

3. Қуйидагилар:

Тошкент ирригация ва мелиорация институтининг ташкилий тузилмаси;

Тошкент давлат аграр университети ва унинг Нукус филиали ташкилий тузилмаси;

Самарқанд қишлоқ хўжалиги институтининг ташкилий тузилмаси;

Андижон қишлоқ хўжалиги институтининг ташкилий тузилмаси тасдиқлансин.

4. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги билан биргаликда бир ой муддатда Тошкент ирригация ва мелиорация институти, Тошкент давлат аграр университети, Самарқанд ва Андижон қишлоқ хўжалиги институтларининг уставларини белгиланган тартибда тасдиқласин.

5. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Давлат тест маркази қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги билан биргаликда уч ой муддатда қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасалари раҳбар ходимла-

рини ва профессор-ўқитувчилар таркибини аттестациядан ўтказсин.

Махсус комиссия (Р.Азимов) Ўзбекистон Республикаси Президенти Девонининг ташкилий-кадрлар хизмати билан биргаликда қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасаларини бошқаришнинг янгидан тасдиқланган тузилмаларини ва аттестация якунларини ҳисобга олган ҳолда раҳбар кадрларни ва профессор-ўқитувчилар таркибини, биринчи навбатда, проректорлар, деканлар, кафедра мудириларини танлашни таъминласин.

6. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасалари ректорлари билан биргаликда уч ой муддатда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасига факультетлар ҳузурида илмий тадқиқотлар жараёнига қобилиятли талабаларни фаол жалб этган ҳолда аграр фаннинг устувор йўналишлари бўйича ихтисослаштирилган илмий-тадқиқот марказлари (илмий-муаммоли лабораториялар) ташкил этишга доир таклифлар киритсинлар.

7. Ўрта махсус, касб-ҳунар таълими маркази, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги қишлоқ ёшларини қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасаларида ўқишга жалб этиш учун 2005/2006 ўқув йилидан бошлаб қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасалари ҳузуридаги академик лицейларнинг ўқувчилари контингенти устун даражада қишлоқ мактабларининг битирувчилари ҳисобига шакллантирсинлар.

8. Ўзбекистон Республикаси Қишлоқ ва сув хўжалиги вазирлиги, Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгаши, Андижон, Самарқанд ва Тошкент вилоятлари ҳокимликлари талабаларда мустаҳкам касб кўникмаларини шакллантириш, тажриба-ишлаб чиқариш синовлари ўтказиш ва илмий тадқиқотлар натижаларини жорий этиш мақсадида қишлоқ хўжалиги олий таълим муассасалари қошидаги ўқув-тажриба хўжаликлари мақомини қайта кўриб чиқсинлар, уларга 300 гектаргача экин майдони бириктирилсин.

9. «Истеъдод» жамғармаси (Р.Қосимов) қишлоқ ва сув хўжалиги олий таълим муассасаларининг профессор-ўқитувчилар таркибини мақсадли стажировка орқали қайта тайёрлаш ва малакасини оширишни назарда тутсин.

10. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикасининг Бош вазири Ш.Мирзиёев зиммасига юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг
Раиси

Тошкент шаҳри,
2004 йил 3 сентябрь

И.КАРИМОВ

СПОРТ ВА

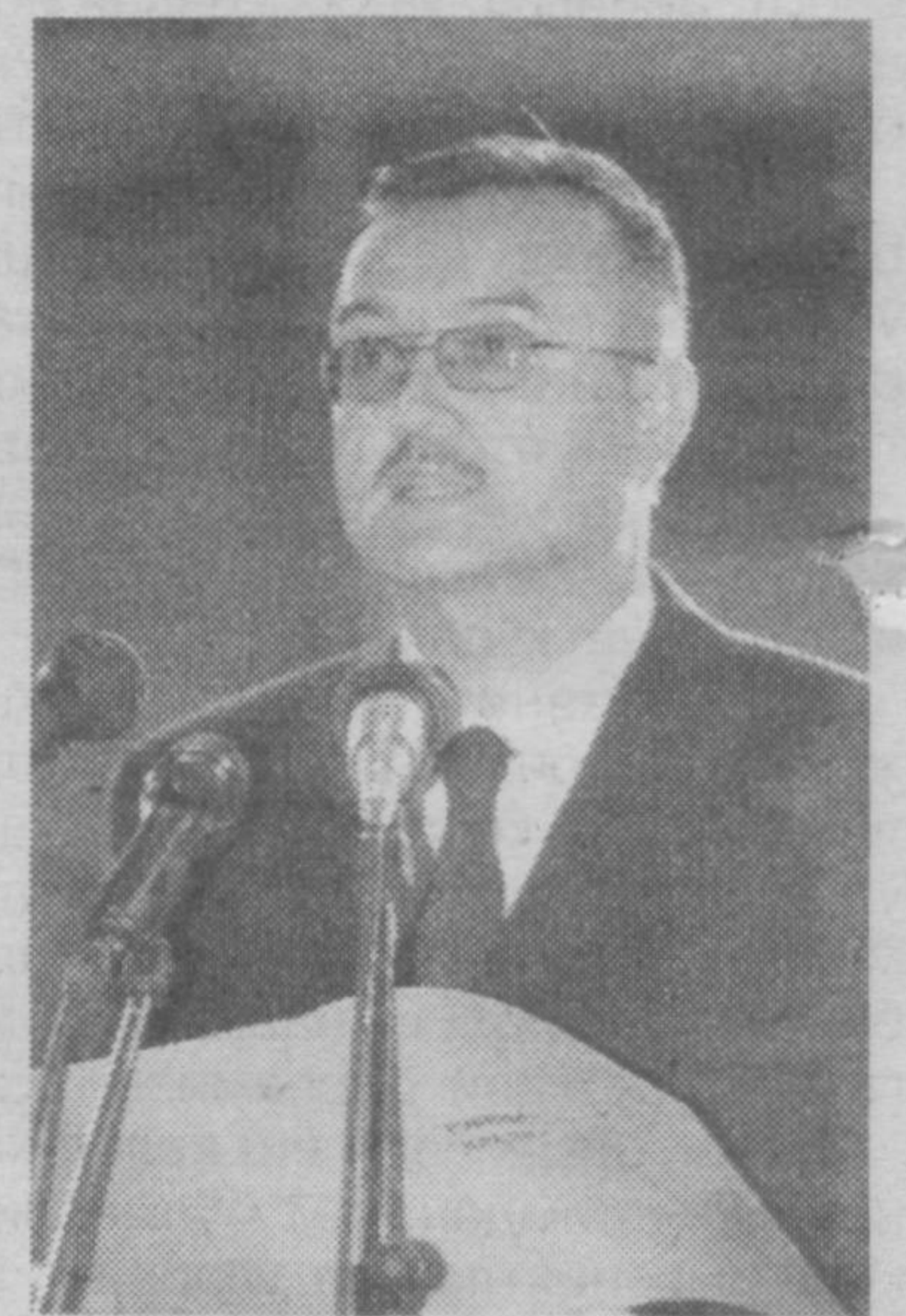

(Давоми.
Боши 1-бетда)

Академик лицей ёнида эса спортга ихтисослаштирилган педагогика коллежининг ўқув биноси, очиқ ва ёпиқ сузиш ҳавзалари, енгил атлетика, гимнастика, кураш, баскетбол, волейбол заллари барпо этилган. Мазкур улкан спорт мажмуаси атрофидан тиббиёт институти қошидаги лицей, Самарқанд 2-тиббиёт ва банк коллежлари жойлашганки, бу билим масканлари ўқувчи-талабалари ҳам мавжуд қулайликлардан фойдаланиши мумкин. Чунки бу ерда ёшлар спортнинг йигирмага яқин тури билан шуғулланиш имкониятига эга бўлишган.

Шаҳарнинг ушбу ҳудудига интилаётганларнинг бир мақсади мазкур иншоотларни кўздан кечириш бўлса, иккинчи ва асосий мақсади — «Универсиада—2004» мусобақаларининг расмий очилиш маросимини бевосита кузатиш эди. Шаҳардаги «Динамо» ўйингоҳи каби чуқурликда барпо этилган янги майдонга кирар экан, киши беихтиёр шундай ўйлайди: буларнинг барчаси истиқлол шарофати! Гўзал қилиб безатилган ўйингоҳга мусобақа иштирокчиларию очилиш маросими томошабинлари жойлашиб бўлганда, уфқ аллақачон қизарган эди. Ниҳоят, нафосатга чорловчи ажиб куй янграб, майдонга СамДУ қизлари ва Самарқанд архитектура ва қурилиш институти йигитлари кириб келишди. Бу пайтда соат миллари 19.30 ни кўрсатиб турарди. Аини шу маҳалда ҳаво билан тўлдирилган шарлар универсиада байроғини осмону фаллака кўтарди. Доира ва кар-

най-сурнай наволари остида майдондаги йигит-қизлар бешта доирадан иборат олимпиада рамзини ҳосил этишди. Сўнгра йигит-қизлар майдонда универсиада байроғи фонини юзага келтиришди. Бу яқиндагина Афинада тугаган олимпиада шукуҳи Самарқандда давом этаётганини

билдирарди, гўё. Энди доираю карнай-сурнай наволари майдонга «Универсиада—2004»да қатнашадиган жамоаларни чорлади. Қизиқувчан томошабинлар уларни санай бошлади: ана, биринчи — Тошкент, иккинчи — Фарғона... Барча жамоалар майдонда жам бўлгач, талабалар орасига Ўзбекистон халқ артисти Насиба Абдуллаева кириб келди. У «Самарқанд» кўшигини ижро этарди. Шундан сўнг Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист Гулбахор Эркулваннинг «Ватан» кўшиғи жаранги остида майдонга давлатимиз ва универсиада байроғи олиб кирилди. Аини шу дамда ўйин-

ЁШЛИК БАЙРАМИ

тонда хизмат кўрсатган артист Сафия Сафтарова чиқиб келди. Ўз навбатида Ўзбекистон халқ артистлари Фуломжон Ёқубов, Мардон Мавлонов, хизмат кўрсатган артистлар Маҳмуд Номозов, Илҳом Фармонов, Нилуфар Раҳматова, «Ниҳол» мукофоти совриндорлари Самандар Ҳамроқулов, Гулсанам Мамазоитова, хонандалар Азиза Ниёзметова, «Нола» гуруҳининг чиқишлари талаба-ёшларни янада тўлқинлантириб юборди. Маросим сўнгги талабаларнинг бутун майдон бўйлаб бир байроқ остида бирлашишлари эртанги кун зийрак ёшлар кўлида эканини яна бир бор англатгандек бўлди.

СПОРТЧИЛАР САМАРҚАНДДА

4 сентябрь тонги самарқандликлар учун эрта отгандай бўлди. Сабаби аён — бу кун кўҳна ва навқирон шаҳар мустақил диёрнинг учинчи универсиада мусобақаларига мезбонликни бошлар эди.

Гўзал шаҳарга илк бор ташриф буюрган меҳмон эса бу кентнинг ўзига хос тарихи ва келажаги уйғунлашганини кузатиши мумкин эди. Шарқ машъали бўлган Самарқанднинг қадимий ва ҳамшиша навқирон дейилиши ҳам бесабаб эмас. Ўтмишдан ҳикоя қилувчи минораю мадрасалар билан бўйлашган, улар билан ажиб гўзаллик ҳосил қилган замонавий бинолару спорт иншоотларининг қад ростла-

ши нигоҳларни яна бир бор кўҳна шаҳарга қаратди.

Соат миллари саккизи кўрсатганида, Самарқанд шаҳри ва вилоятдаги ўн та спорт майдонларида «Универсиада — 2004» мусобақаларига старт берилди. Бир вақтнинг ўзида Самарқанд давлат университетининг биринчи ва иккинчи спорт зали, СамДУ қошидаги академик лицей, Иқтисодиёт ва сервис институти, «Даҳбед» спорт мажмуасининг залларида, «Динамо», «Жомбой», «Локомотив», «Тайлоқ» стадионларида универсиаданинг баскетбол (эркаклар, қизлар), волейбол (қизлар, эркаклар), қўл тўпи (эркаклар, қизлар), футбол мусобақалари бошланди. Навбати билан кураш, сузиш, теннис, стол тенниси, шахмат мусобақаларига старт берилди.

ИШТИРОКЧИ НИМА ДЕЙДИ?

Одилбек Азизов, «Универсиада—2004» шахмат мусобақаси котиби:

— Яқиндагина Рустам Қосимжоновнинг жаҳон чемпиони бўлиши мамлакатимиз аҳлининг шахматга бўлган қизиқишини янада ошириб юборгани рост. Ақл ўйинининг фойдасини илгарироқ англаган ёшлар эса бугун Самарқандда тўпланишди. Универсиаданинг шахмат мусобақалари швейцар тизимда ўтказилмоқда. Бу галги мусобақаларнинг аввалгиларидан фарқи шундаки, ҳар бир жамоада олти нафар ўйинчи бўлади: тўрт нафари ўйнайди, икки нафари захирада туради. Ушбу мусобақаларда мамлакат ва қитъа чемпионолари, спорт усталари қатнашаётганлиги универсиада нуфузини янада ошириши турган гап.

Баскетбол бўйича Тошкент шаҳри — Хоразм қизлар жамоаларининг баҳсини кузатаётган СамДУ қошидаги академик лицейнинг 2-курс ўқувчиси Акмал Халилов ўз таассуротини шундай баён қилди:

— Аслида футболга қизиқсам-да, баскетбол мусобақаларини кузатиб, бу спорт турининг ҳам зерикарли ўйин эмаслигини англадим. Шу боис курсдошларим билан томоша қилишга келдим. Ҳозиргача бир неча ўйинни кузатиб, Самарқанд, Тошкент, Бухоро жамоалари голиблика асосий даъвогарлар бўлиши мумкинлигини тахмин қилдим.

— Баскетболга қизиқаман, — дейди Самарқанд шаҳридаги 42-мактабнинг 7-синф ўқувчиси Настя Салова. — Ўқитувчим менинг бу қизиқишимни билиб, сен универсиада ўйинларини кузатишинг керак, деди. Мана, ҳавас билан жамоаларнинг баҳсларини кузатиб туриб-

ман. Худо хоҳласа, мен ҳам улардай бўлмоқчиман.

Волейбол баҳсларини қизиқиб кузатиб турган ҳарбий кийимдаги йигитдан таассуротлари билан ўртоқлашишини сўрадик.

— Фавқулудда вазиятлар вазирлигининг Самарқанд вилоят бошқармаси ходими Жамшид Ҳақбердиев бўлман, — деди у ўзини таништириб, — мана бу талабаларнинг ўйинини кузатиб туриб,

баси, XXII Бутунжаҳон универсиадасининг мутлақ голиби, Афинада ўтказилган Олимпиада ўйинлари иштирокчиси Абдулла Тангриевдан ўз фикрларини сўрадик. Машғулоти олиб бораётгани боис таниқли полвон универсиаданинг фойдаси катта эканлигини, спортга берилаётган эътибор албатта ўз самарасини беришини таъкидлар экан, Афина олимпиадасидаги

ёшлик чоғларим, кураш тушиб юрган пайтларим ёдимга тушди. Чунки волейболчи фақат волейболни эмас, спортнинг бошқа турларини ҳам билиши ўзигагина фойдалигини англаши керак. Шунда у кўзлаган натижага эришади. Универсиада ва унгача бўлган спорт мусобақалари ёшларга бу имкониятни тақдим этади.

«Камолот» ЁИХнинг Самарқанд вилоят бўлими кенгаши волейбол жамоаси бош мураббийи Соҳиб Музаффаров ҳам талабалар ўйинини кузатаётган экан. У ҳам бугунги кунда спортга берилаётган эътибор, яратилаётган имкониятлар тўғрисида тўлқинланиб сўзлади. Самарқанд Олимпия захиралари коллежининг 3-курс ўқувчиси Бехзод Қодиров ўтган йили Андижонда ўтказилган «Баркамол авлод» мусобақаларида қатнашгани, насиб этса универсиадада ҳам қатнашиш ниятида эканини билдирди.

Кураш залида беллашувлар бўлаётган бир паллада кичик залда тайёргарлик машқларини бажараётган Тошкент давлат иқтисодиёт университети тала-

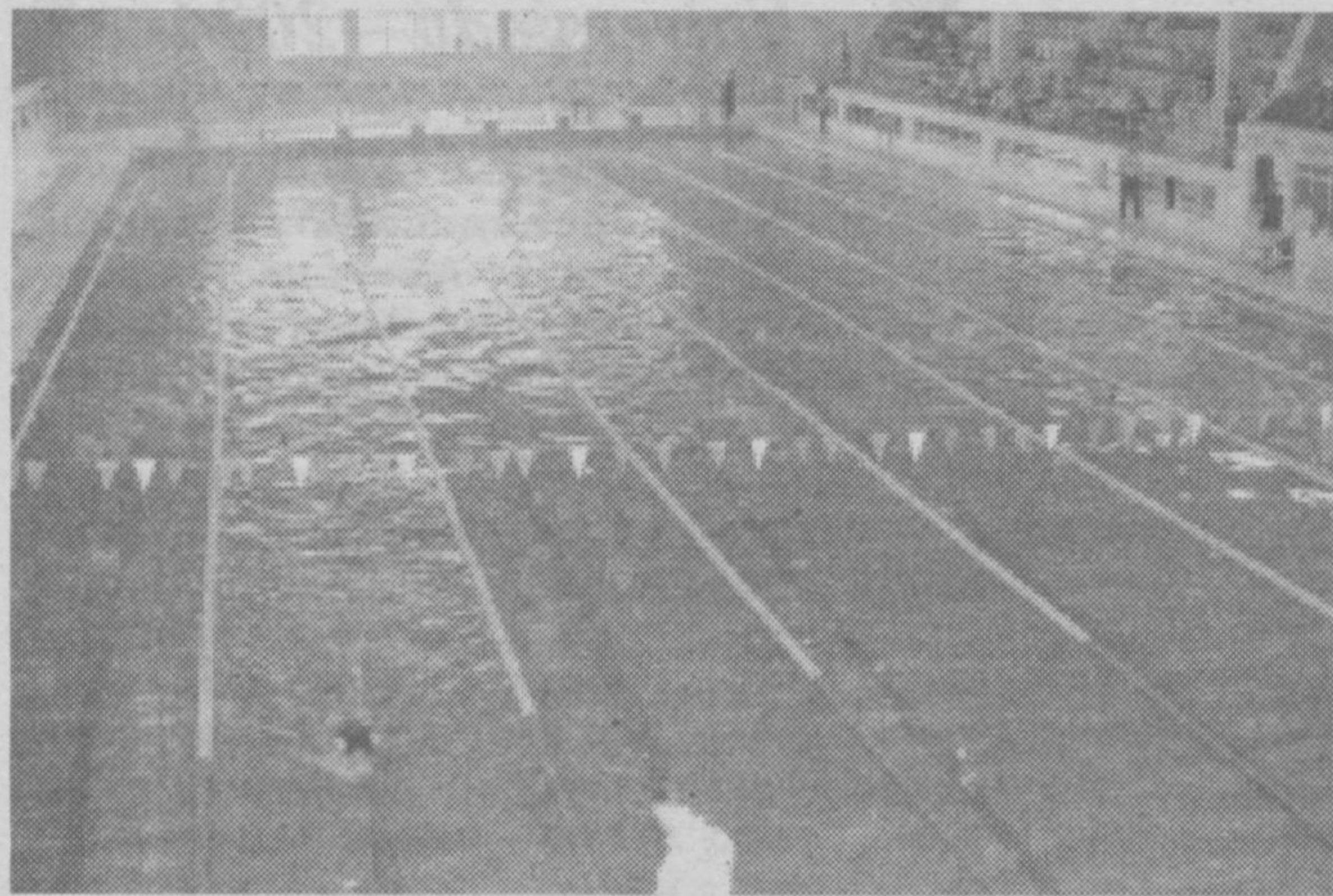
иштироки тўғрисида берган саволимизга қисқagina қилиб, «Худо хоҳласа, кейинги олимпиадада хаттоларимизни тўғрилаб, керакли натижага эришамиз», деди.

Белбоғли кураш мусобақалари ҳам қизгин беллашувларга бой бўлмоқда. Бу фикримизни Термиз давлат университети жисмоний тарбия факультети 4-курс толиби Абдулхамид Мирзаев ҳам тасдиқлади. Бухорода ўтган универсиада мусобақалари белбоғли кураш беллашувининг бронза медали соҳиб бўлган Абдулхамид Самарқандда ўз натижасини янада яхшиламоқчи. Бу йўлда унга омад тиладик.

— Самарқандлик футболчилар биринчи ўйинда Бухоро жамоасини 3:2 ҳисобида юганини телевизор орқали кўриб, иккинчи ўйинда ҳам шаҳарларимни қўллаб-қувватлагани келдим, — дейди шаҳардаги 57-мактаб ўқувчиси Бехзод Омонов. — Гарчи боксга кўпроқ қизиқсам-да, футболга ҳам бефарқ эмасман. Мана, бугун Самарқанд жамоаси сурхондарёликларни 2:1 ҳисобида енгиб, бизни хурсанд қилди.

(Давоми 4-бетда)

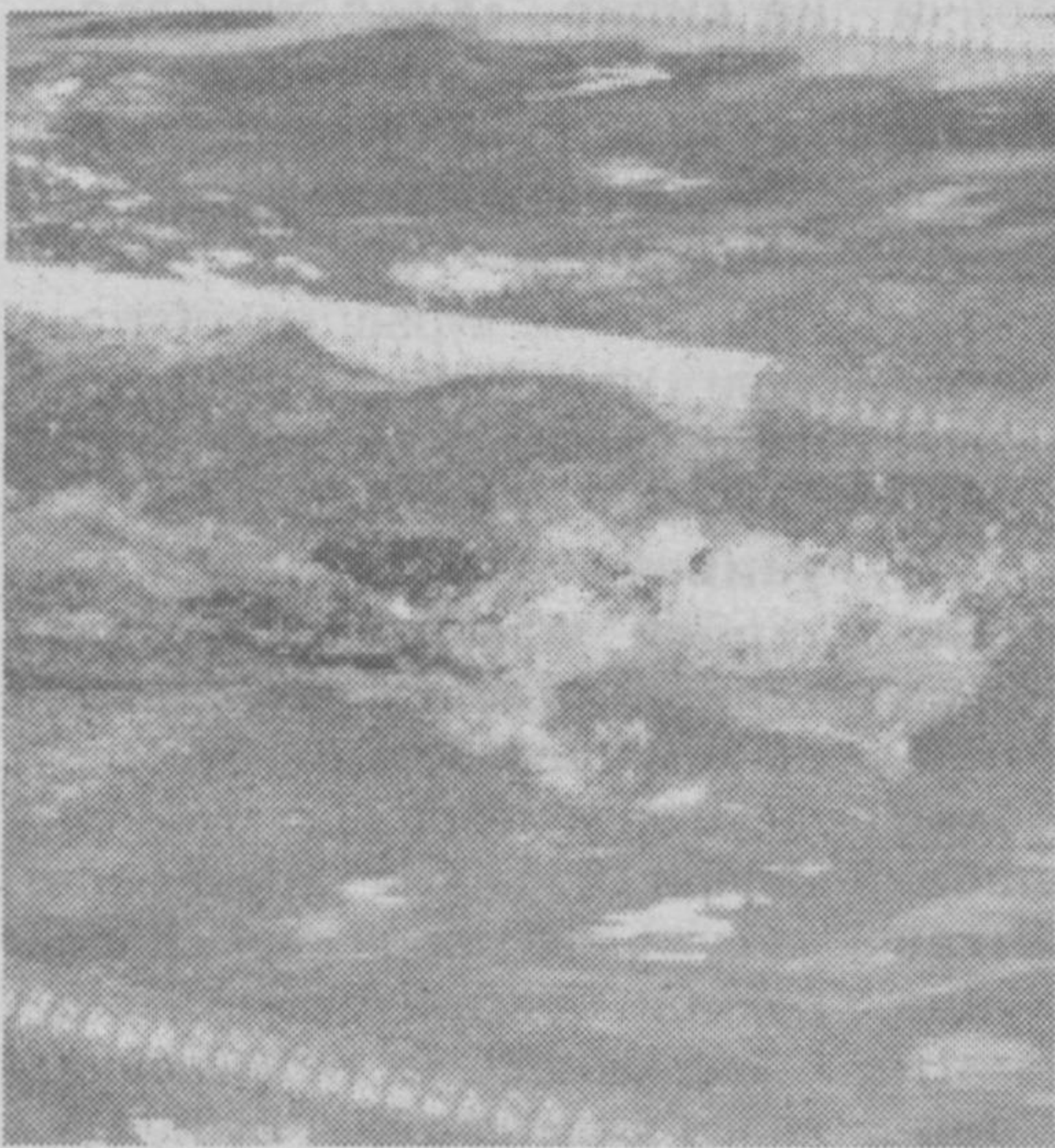

(Давоми.
Боши 2-3-бетларда)

«ДЕЛЬФИН» — ЁШЛАРГА ТУҲФА

Самарқанд шаҳрида “Универсиада — 2004” мусобақалари ўтказилиши муносабати билан бунёд этилган “Дельфин” ёпиқ сузиш ҳавзаси вилоят ёшлари учун байрам туҳфаси бўлди. “Универсиада”нинг сузиш мусобақалари айна шу сув спорти саройида бўлиб ўтмоқда. Чиройли кўринишга эга ушбу мажмуа хусусида сув спорти саройи директори Фирдавс Аҳмедов шундай деди:

— Қисқа вақт ичида шахримизда бир-биридан чиройли замонавий спорт иншоотлари қад ростлади. Сўғдиёна мавзесида бунёд этилган ёпиқ сузиш ҳавзаси жаҳон андозалари талабига жавоб бера олади. Эни 21, узунлиги 50 метр, 8 та йўладан иборат бўлган ушбу сузиш ҳавзасида халқаро миқёсдаги мусобақаларни ҳам ўтказиш мумкин. Бу ерга чет элда ишлаб чиқарилган сувни тозалайдиган ускуналар ўрнатилди. Томошабинлар учун махсус пластмасса ўриндиклар қўйилиб, мураббий, ҳакам ва спортчилар учун алоҳида хоналар, сауна қурилди. Янги бунёд этилган ёпиқ сузиш ҳавзасининг яна бир қулай томони — ҳавзасида сув тўлдирилгач, уни икки йилгача алмаштирамасдан ишлатиш мумкин. Хориждан келтирилган замонавий сув тозалаш ускуналари сувни доимо бир меъёردа сақлаш имконини беради.

Шунингдек, ёпиқ сузиш ҳавзасининг эски биноси ҳам тўлиқ қайта таъмирланди.

Узунлиги — 25, эни 12,5 метрли ушбу ёпиқ сузиш ҳавзаси спортчилар учун машгулотлар ўтказишга мўлжалланган.

ИЛК МЕДАЛЛАР КУРАШЧИЛАРДА

Универсиада мусобақаларининг илк кунидаяқ бошланиб, ўша кунда дастлабки медалларни ғолибларга тақдим қилган спорт тури — кураш бўлди. Шундан ҳам билса бўладики, кураш ғолиб ва мағлубни энг тез аниқлайдиган спорт турларидан саналади. Олий спорт маҳорати мактаби залида бўлиб ўтган кураш мусобақаси, айтиш жоизки, энг қизиқарли, қўллаб-қувватлашлар ва ҳаяжонли дақиқаларга бой бўлди. Етти вазн тоифасида ўтказилган мусобақаларда қуйидаги талабалар ғолиб ва совриндорлар бўлишди:

60 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Фурқат Маматов (Самарқанд), 2-ўрин — Баҳриддин Исмоилов (Тошкент—2), 3-ўринлар — Тельман Очилов (Жиззах) ва Рауф Жўраев (Сурхондарё).

66 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Очил Равшанов (Тошкент—2), 2-ўрин — Ҳикмат Куртов (Тошкент—1), 3-ўринлар — Фафур Мухторов (Тошкент вилояти) ва Тўрабек Ўтаев (Сурхондарё).

73 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Дилмурод Мавлонов (Самарқанд), 2-ўрин — Ўктам Бобоев (Жиззах), 3-ўринлар — Шокир Мўминов (Тошкент вилояти) ва Низомиддин Хўжабоев (Қорақалпоғистон).

81 кг вазн тоифасида: 1-

СПОРТ ВА

ўрин — Рамзиддин Саидов (Тошкент—1), 2-ўрин — Акмал Хусанов (Самарқанд), 3-ўринлар — Зариф Бозоров (Тошкент—3), Ҳамза Турсунов (Тошкент—2).

90 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Чингиз Бойматов (Тошкент—1), 2-ўрин — Улуғбек Исмоилов (Тошкент вилояти), 3-ўринлар — Баҳодир Чориев (Қашқадарё) ва Ботир Норқобилов (Тошкент—2).

100 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Икром Нуруллаев (Самарқанд), 2-ўрин — Фарҳод Жўллийев (Сурхондарё), 3-ўринлар — Шухрат Муродов (Тошкент вилояти) ва Бобур Очилов (Тошкент—1).

+ 100 кг вазн тоифасида: 1-ўрин — Абдулла Тангриев (Тошкент—1), 2-ўрин — Михаил Соколев (Самарқанд), 3-ўринлар — Хуршид Назаров (Тошкент—3) ва Нурилла Абдуллаев (Қашқадарё).

Кураш бўйича умумжамоа ҳисобидаги натижалар қуйидагича: 1-ўрин — Самарқанд, 2-ўрин — Тошкент вилояти, 3-ўрин — Тошкент—1 жамоаси.

Мусобақанинг иккинчи кунда белбоғли кураш усталари ҳам мусобақани якунлашди. Бу кураш тури бўйича ҳам самарқандликлар 1-ўринни забт этишди. 2-ўрин Тошкент шахрининг 1-жамоасига насиб этди. Наманган вилояти белбоғли курашчилари 3-ўринни эгаллашга муваффақ бўлишди. Шунингдек, кеча стол теннис мусобақалари ҳам ғолиблари аниқланди. Унда мезбонлар — Самарқанд жамоаси 1-ўринни эгаллаган бўлса, фарғоналиклар 2-ўрин билан кифояланишди. 3-ўрин бир хил очко жамлаган Андижон ва Тошкент—1 жамоаларига насиб этди.

Футбол баҳсларида кеча ярим финал ўйинлари ўтка-

ган футболчилари ғолиблик учун майдонга тушишса, Самарқанд жамоаси жаззаклар билан 3-ўрин учун баҳс олиб боришади.

Шунингдек, кеча қолган барча спорт турлари бўйича ярим финал баҳслари бўлиб ўтди. Бугун барча ғолиблар аниқланади ва “Олимпия” спорт мажмуасининг муҳташам стадионида “Универсиада — 2004” мусобақаларининг тантанали ёпилиш маросими ўтказилади. Барча натижа ва тафсилотлар билан газетанинг навбатдаги сониди танишишингиз мумкин.

“EAST TELEKOM” — МУСОБАҚА ҲОМИЙЛАРИДАН

“East Telekom” — янги алоқа тармоғи. Бу ташкилот универсиада мусобақаларининг кўнгилдагидек ўтишида ўз ҳомийлик кўмагини бермоқда.

Хўш, бу ҳақда ҳали тўлиқ маълумотга эга эмасмиз, дейсизми? Унда марҳамат қилинг, “East Telekom” Ўзбек-Буюк Британия-Россия қўшма корхонаси Бош директори ёрдамчиси Зафар Очилов бу ҳақда сизга маълумот беради:

— “East Telekom” масъулияти чекланган жамият шаклидаги қўшма корхона Ўзбекистон алоқа ва ахборотлаштириш агентлиги ташаббуси билан 2001 йилда мамлакатимизга кириб келди. Таъсисчиси Буюк Британиядаги East Well.S.A. компанияси ҳисобланади. Мазкур компания Ўзбекистонга алоқа лойиҳалари билан инвестиция

олиб кирди. Асосий мақсад алоқа хизмати турларини янада кенгайтириш, энг замонавий, янги авлод алоқа турлари хизматини кўрсатишдир. Бизнинг компанияга уланган мижозлар мултимедиа хизматлари, маълумотларни, овоз ва видеотасвирларни узатиш, интернет тармоқларига уланиш имкониятига эга бўладилар.

“East Telekom”нинг ҳар бир вилоятда ҳудудий бўлимлари очилмоқда. Улар жойларда тўлиқ ишга тушгач, турли ташкилотлар, корхоналар, таълим муассасалари, оддий абонентлар ҳам мижозимиз бўлиши мумкин. Улар 150 рақами билан бошланадиган телефон рақамига эга бўлишади ва уйда ҳам, кўчада ҳам, ишхонада ҳам — бир вақтнинг ўзида юқори сифатли, замонавий алоқа турларидан фойдалана оладилар.

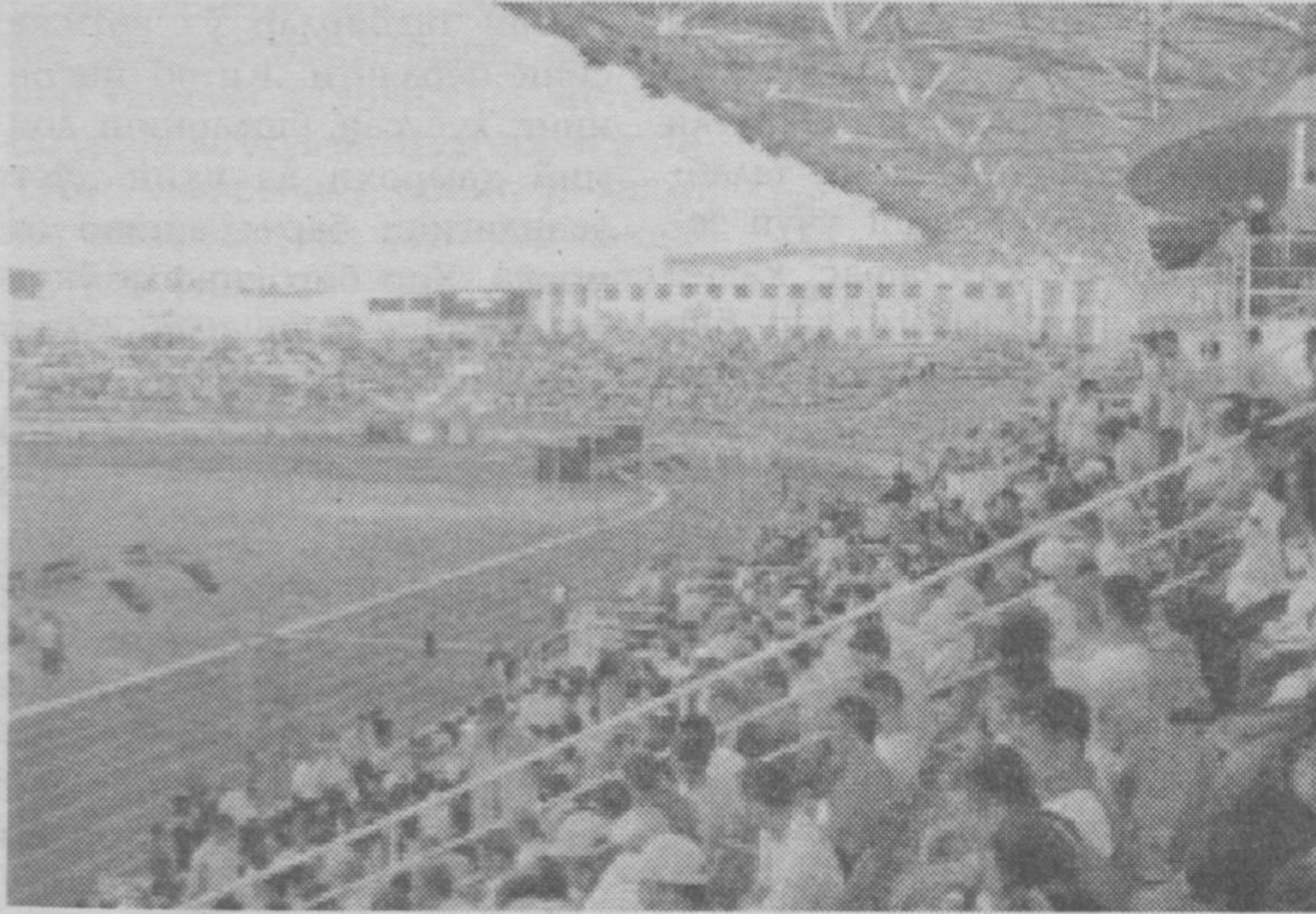
Шу кунларда Самарқандда бўлиб ўтаётган универсиада мусобақаларига, мамлакатимиз ҳукуматининг спортга берилаётган эътиборига бифарқ бўлмаган ҳолда, кўнгилчилардан бўлиб ҳомийлик қилмоқдамиз. Бундан кейин ҳам юртимиз спорти ривожини учун баҳоли қудрат кўмагимизни аямасликни режалаштирганмиз.

БЎШ ВАҚТ — ХУШ ВАҚТ

Кўҳна Самарқандда талабаларнинг мусобақалардан бўш вақтларини мазмунли ўтказишлари учун тадбирлар режалаштирилган. Улар бўш пайтларида шаҳарнинг қадимий осори атиқалари, замонавий кўринишда барпо этилган бинолар, зиёратгоҳларга боришлари мумкин.

ЁШЛИК БАЙРАМИ

ни зиёрат қилдилар. Турли вилоят вакиллари биргалашиб, эсдалик учун суратга тушдилар. Бу ўзига хос та-нишув, мусобақалашув, ман-

да иштирокчиларига атаб ёзган шеърини ўқиб берди. Сўнгра бошқа адиблар навбати билан ўз тилаklarини билдиришиб, ижодларидан намуналар ўқиб беришди.

Бу маданий ҳордиқ талаба-спортчиларнинг эртанги курашларида кучига куч қўшиши, шубҳасиз.

“САМАРҚАНДГА БОРСАМ МЕН АГАР...”

Универсиада қатнашчиларининг ҳар бири мазкур мусобақанинг бу кўҳна ва навқирон шаҳарда ўтказилишини билган ҳамано шундай ният қилгани аниқ. Самарқандга борсам мен агар: Амир Темур, Бибиҳоним мадрасаларини зиёрат қиламан; Регистон майдонида эсдаликка суратга тушаман; Имом ал-Бухорий зиёратида бўламан...

Бугун уларнинг орзуси ушалди. Спорт байрами — универсиада талабаларни нафақат бирлаштирди, балки улар ҳамжихатликда юрти-

мизнинг шонли ўтмиши гувоҳлари — қадимий бинолар, иморатлар, осори атиқаларни кузатишга, ибратли мозий ва ёруғ келажак уйғунлигини яна бир бор ҳис этишга муваффақ бўлдилар.

Куни кеча мусобақа иштирокчилари шаҳарнинг қадимий ва диққатга сазовор жойларини, яъни Амир Темур мақбараси, Регистон майдони, Улуғбек расадхоналари-

зил алмашув — буларнинг барчасига универсиада сабаб бўлганини талабалар бир умрга ёдидан чиқармаслиги уларнинг юзу кўзларидан аён бўлиб турарди.

Нурлан УСМОНОВ,
Шерали НИШОНОВ,
Мамажон АХМЕДОВ

Бурхон РИЗОКУЛОВ ва
Рашид ГАЛИЕВ олган
суратлар.

Куни кеча ана шундай маданий тадбирлардан бирида талабалар мамлакатимизнинг таниқли адиблари — Халқ шоирлари — Абдулла Орипов, Омон Матжон, Жуманиёз Жабборов, шоир Сирожиддин Саййид, Самарқанд адабий муҳити вакиллари — Душан Файзий, Нусрат Раҳмат билан учрашдилар.

— Шу кунгача бўлган универсиадаларда бўлганман, мана, бугун Самарқанд уни-

версиадаси бўлиб ўтаётган онларда азим кентдаман, — деди Ўзбекистон Қаҳрамони, Ёзувчилар уюшмаси раиси Абдулла Орипов ўз сўзида. — Ҳар бир универсиадада спортчи-талабаларга ҳавасим келади. Улардек бўлиб қолишни хоҳлайман, лекин вақт — ҳакам. Шунинг учун сиз — ёшларга бугунги имкониятлардан тўлиқ фойдаланинг, иқтидорингизни юзага чиқаринг, дейман. Шундай дея атоқли шоир универсиа-

Бугун ҳар бир киши дунёнинг турли мамлакатларида содир бўлаётган хилма-хил воқеа-ҳодисалардан энг тезкор равишда бохабар бўлиши мумкин. Айни ана шундай имкониятни таъминловчи энг замонавий восита, бу интернет тизимидир. Интернет орқали бир вилоятда ёки бир мамлакатда бўлаётган воқеа-ҳодисалар тафсилотини бир вақтнинг ўзида жаҳоннинг барча мамлакатларига узатиш мумкин. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига мувофиқ яратилган уч босқичли узлуксиз спорт тизимининг муҳим босқичи бўлган ва айни дамларда Самарқандда қизгин давом этаётган “Универсиада—2004” спорт ўйинларини мамлакатимиз ва халқаро миқёсда кенг ёритиш, жаҳоннинг турли давлатларидаги мутахассислар, ёшлар, оммавий ахборот воситалари вакиллари билан фикр алмашиш, уларни қизиқтирган саволларга тезкор равишда жавоб йўллаш, шу орқали дунё таълим тизимида ўзига хос янгилик бўлган учинчи бор ўтказилаётган “Универсиада” спорт ўйинлари мазмун-моҳиятини кенг ва атрафлича ёритиш мақсадида янги сайт яратилди. Аниқроғи, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги Ўқув жараёнига ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш бошқармаси бошлиғи А.Мараҳимов раҳбарлигида www.universiada.uz веб-саҳифаси яратилди. Унда ўзбек, рус ва инглиз тиллари-

МУСОБАҚАЛАР — ИНТЕРНЕТ ТИЗИМИДА

да мусобақалар ҳақида, беллашувлар ўтказиладиган ўйингоҳлар, мусобақа натижалари ва шунга ўхшаш маълумотлар тўлиқ ифода этилган. Веб-саҳифани яратишда замонавий технологиялар, мультимедиа имкониятларидан кенг фойдаланилган. Мазкур веб-саҳифада Ўзбекистон Республикаси Президентининг универсиадачиларга йўллаган табриги, Ватанимиз доврўғини оламга таратаётган жаҳон ва Олимпия чемпионлари — “Ўзбекистон ифтихори” нишони соҳиблари ҳақида маълумот берилган. Яқиндагина бўлиб ўтган Афина Олимпиадаси олтин медаль соҳиблари А.Таймазов, А.Доктурашвили, шахмат бўйича жаҳон чемпиони Р.Қосимжонов ҳақида тўлиқ ахборотлар мавжуд.

“Универсиада кундалиги”, “Спорт турлари”, “Мусобақа жадвали”, “Универсиада тарихи” каби бўлимлар, ўзбек спортчиларининг зафарли онларини акс эттирувчи фотокўргазмалар ҳам веб-саҳи-

фадан ўрин олган. Қолаверса, веб-саҳифанинг дизайни, графикаси жаҳоннинг машҳур веб-сайтларидан қолишмайдиган даражада тайёрланган. Инглиз ва рус тилидаги вариантлари маҳорат билан таржима қилинаётганлиги сабабли чет эл ОАВ учун тайёр материал сифатида хизмат қила олади.

Кувонарлиси шундаки, мазкур веб-саҳифа икки ўзбек йигити — Алишер Алимов ва Ботир Олимовлар томонидан яратилган бўлиб, СамДУ информатсион технологиялар маркази мутахассислари ва “Самарқанд телеком” корхонаси ходимлари сазй-ҳаракатлари эвазига амалга оширилди. Шуниси эътиборлики, веб-саҳифани 24 соат давомида тинимсиз ахборот оқими билан бойитиш ва оператив тарзда маълумот алмашишни йўлга қўйиш имкони “Универсиада—2004” мусобақаларида илк бора яратилди. Ахборот алмашинувини тез суръатларда амалга ошириш мақсадида талабалар ётоқхоналари, мусобақа ўтказиладиган жойлар тўлиқ компьютерлаштирилди ва уларда интернет нуқталари барпо этилди.

Спортчи талабалар ўз ётоқхоналарида туриб, www.universiada.uz веб-саҳифасидан фойдаланишмоқда. Бу қулайлик уларга Универсиада давомида бўлиб ўтган қизиқарли воқеалар, мусобақалар натижалари, спортчилар ҳаёти, беллашув онлари акс этган фотосуратлар, дастлабки совриндорлар ҳақида маълумот беради. Кувончли томони шундаки, улар орасида халқаро тоифадаги спорт усталари, турли халқаро мусобақалар совриндорлари ҳам бор. Яна бир муҳим жиҳат, мазкур веб-саҳифанинг электрон почтасидан фойдаланиш имконияти муҳайё қилиб берилган. Бу қулайлик мусобақа иштирокчиларига яқинлари билан тезкор алоқада бўлишига ёрдам беради.

Веб-саҳифани яратувчи гуруҳ аъзоларининг оператив фаоллиги туфайли веб-саҳифаларни бойитиш доимий равишда амалга оширилмоқда. Хорижда яшаётган ватандошларимиз ҳам бу саҳифага тез-тез кириб, ўзларини қизиқтираётган ахборотларни, мусобақалар натижаларини олиб туришибди. Чет эл журналистлари сайтнинг инглиз тилидаги кўринишига юқори баҳо бериб,

сайтда жойлаштирилган маълумотлардан фойдаланишмоқда. Айтиб ўтиш керакки, бу веб-саҳифа нафақат хорижлик журналистларга, балки маҳаллий ОАВ вакиллари ҳам қўл келмоқда. Мазкур веб-саҳифага шу пайтгача мурожаат қилганлар сони 230 тага етди. Улар орасида АҚШ, Россия, Австралия, Япония, Франция, Қозоғистон ва Монако каби мамлакатлардан спортсеварлар ва хорижлик ҳамюртларимиз ҳам бор.

Алишер КОМИЛОВ,
Алишер МАТЎҚУБОВ,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика
факультети магистрлари

Адабиёт кишилар онги ва тафаккурига таъсир кўрсатиш билан бирга халқнинг бой маданий-тарихий ва маънавий-ахлоқий қадриятларидан, жаҳон цивилизацияси бойликларидан баҳраманд бўлишнинг гоят муҳим ва қудратли воситасидир.

Бадий-эстетик жиҳатдан баркамол мумтоз адабиёт намуналари, айниқса, Алишер Навоий асарларини мутолаа қилиш, ўрганиш ўқувчиларда собит этикод, ғурур, нафсоният, орият, ўз халқи, Ватани манфаатлари учун ҳар қандай ишга тайёр туриш ҳиссини шакллантиради. Зеро, Алишер Навоийнинг мактабда ўрганиладиган асарларида, умуман, ижодкорнинг ҳамма асарлари замирида комил инсон тимсоли, унга хос жамии сифатлар барқ уриб туради. Бу асарларда одоб-ахлоқ, тавозе, қаноат, камтарлик, поклик, ҳалоллик, ҳилм, саховат, ҳиммат, меҳр-мурувват, қарам каби инсоний фазилатлар тараннуми мужассам. Масалан, «Маҳбуб ул-қулуб» асарида ёзилишича, тавозе такаббурга мулоимлик ва камтарлик йўлини кўрсатади, гердайдан душман кўнглида инсонийликни уйғотади, такаббурни уят чегараси томон йўллайди, одоб кичик ёшлиларни катталар дуосига сазовор этади, ёшлар у дуо баракасидан умр-бод баҳраманд бўладилар.

Асарда ижодкорнинг саҳий, ахий инсонлар ҳақида, меҳр-мурувват, саховат, ҳиммат ҳақидаги қарашлари таъсирчан ифода этилади. Шоир бир фардида шундай ёзади:

**Мурувват борча бермақдур, емак йўқ,
Футувват борча қилмоқдур, демак йўқ.**

Ўзида борини бошқаларга улашиб ўзини ўйламайдиганлар мурувватли ҳисобланса, футувват яхшилик қилиб зинҳор миннат қилмайдиган, уни унутиб юборадиганларга нисбатан айтилади.

«Футувват (жавонмардлик) аҳли, — дейди Навоий, — бечора, муҳтож, мискин, ғарибларнинг кўнглини кўтаришдан мадад олганлар, яхшиларни ёмонлардан химоя қилиш билан роҳатланганлар».

Буюк мутафаккир «Хайрат ул-аброр» асарида саҳий кишиларни қуйидаги тоифаларга ажратади: ном чиқариш учун этаклаб пул сочувчилар саҳий эмас, бундай ишни ё маст, ё жинни қилади, тўқ, бой одамларга инъом, тортиқ ҳадя этиш ҳам саҳийлик эмас, биров ўзи сўрамагунча унга ҳеч нарса бермайдиганларни ҳам саҳий санама. Таъмағир, бировга бериш учун бошқалардан зулм-зўрлик

ва бошқа йўллар билан одамлардан олишни мақсад қилганлар ҳам саҳий эмас. Бахт-давлати юқори бўлса ҳам, кам бўлса ҳам бировдан таъма қилмас, Аллоҳ берганига қаноат қилса, имкон қадар қўли қисқа одамнинг кўнглини кўтарса, шундай одамни ҳақиқий саҳий англа, дейдики, бу фикрлар нафақат беш ярим аср илгари, балки бугунги куннинг ҳам энг долзарб масала-

МУРУВВАТ БОРЧА БЕРМАҚДУР...

ларидан биридир.

Айтиш мумкинки, асл комиллик Алишер Навоий шахсига хос фазилатдир. Ривоят қилишларича, Аллоҳ энг аввал инсонларни руҳлар тарзида яратган ва уларнинг эҳтиёжлари учун барча неъматларни муҳайё этган. Кўплаб руҳлар турли неъматлар сари йўналганлар. Бироқ айрим руҳлар ўз яратувчиларига маҳлиё бўлганлар, барча неъматлардан воз кечиб, унинг ишқига мубтало бўлганлар.

Онадан туғилиб бу дунёга келгач эса, уларнинг бутун умри давомидаги амаллари, хулқлари, битганлари, деганлари ишқ билан суғорилган, вафо билан зийнатланган, ўзлари яхшилик ва эзгуликка интилганлар ҳамда комиллик даражасига эришганлар.

Шундай буюк зотлардан бири ҳазрати Алишер Навоий эдилар.

Дарҳақиқат, Алишер Навоийнинг асарлари эътибор билан ўқилса, бу ривоят бежиз яратилмаганлигига ишонч ҳосил қилиш мумкин. Масалан, «Фарҳод ва Ширин» достонида шундай мисралар бор.

Деди: Қайдин сен эй Мажнуни гумраҳ,

Деди: Мажнун Ватандин қайда огоҳ,
Деди: Қай вақтдин ўлдинг ишқ аро маст,

Деди: Жон эрмас эрди танга пайваст.

Ўқувчилар юқоридаги фикрлардан Алишер Навоийнинг комил инсон сифатидаги мавқеи нақадар баланд эканлигидан ҳайратга тушсалар, «Маҳбуб-ул-қулуб» асаридаги қуйидаги парчани ўқиб, ижодкорнинг ўзларига ниҳоятда яқин бир инсон эканлигини ҳис қилдилар:

«...камина болалиқдан то қариликка қадар қўнжа даврон воқеаларидан, ... замоннинг ранг сингари гуно-гунлигининг кўп вақт ва узоқ муддат ҳар хил хаёл ва

тарадудлар била юрдим, ...турли йўлларга кирдим, яхши-ёмоннинг хизматини қилдим; катта-кичикнинг суҳбатидан бўлдим; гоҳ хорлик ва қийинчиликлар вайронасида нола қилдим; гоҳ иззат ва маъмурилик бўстонида мажлис қилдим, ...баъзан илм-фан мадрасаларида қуйи сафлардан жой олдим ва олимлар мажлисида илм нуридан кўнглимни ёритдим; гоҳ пасткаш ва бахил кишилар қўлида хўрландим ва разил-нокаслар олдида эътиборсиз бўлдим... гоҳ азизлар хизматидан ва улар суҳбатидан баҳраманд бўлдим ҳамда ўз сўзимни уларга ёқимли деб топдим, ... ҳар йўлда юрдим; оламда бўлмиш ҳар нав одам билан кўришдим; яхши-ёмоннинг хислатларини тажрибадан ўтказдим; яхшилик ва ёмонликнинг шарбатини ичиб, захрини тотиб кўрдим. Бахил ва пасткашларнинг захмини, саховатли кишиларнинг малҳамини кўнглим дарҳол сезадиган бўлиб қолди... Шу жиҳатдан ҳамсуҳбатларни ва дўст-ёрларни бу ҳоллардан огоҳ ва хабардор қилмоқ вожиб кўринадики, токи улар ҳам ҳар тоифанинг хислати ҳақида билимлари ва ҳар табақанинг аҳволи ҳақида тушунчалари бўлғай. Улар ҳам мансуб кишиларнинг хизматига бел бог-

Teran tomirlar

лаб, номуносиб одамлар суҳбатидан, азоб-уқубатларидан ўзини тортиш лозимлигини билгайлар ва махфий сирларини ҳар кимга сўзламагайлар, шайтонсифат одамларнинг ҳийла-найрангларига алданиб қолмагайлар...

Умид шулки, бу асарга ўқувчилар диққат-эътибор билан назар солиб, ҳар қайсилари ўз фаҳми-идроқларига яраша обод ва ёзувчи руҳини ҳам дуо била шод этгайлар».

Шу тариқа ўқувчилар буюк ижодкор ва унинг асарларига руҳан яқинлашадилар. Демак, кишининг кишига яқин дўстлиги сабаби уларнинг бир жойда яшаши ёки бирга ўқишлари эмас, уларнинг руҳлари бир-бирларига монандлигидадир.

— Алишер Навоийни тушунмаслик унинг асарлари тилининг оғирлигида эмас, ундан руҳан узокликда, — дейди методист олим Қ.Йўлдошев. — Буюк бобомизнинг тафаккуридан, «таъб ганжи» дан сизиб чиққан зилол сувлардан ташна бўла туриб баҳраманд бўла олмаслик ўз-ўзини англамаслик, ўз моҳиятига ета олмасликдадир.

Алишер Навоийнинг «Лисон ут-тайр» асарида шундай мисралар бор:

**Офаринишдин айлаб инсон ғараз,
Халқ ичинда они айлаб беиваз.**

**Кўксин они маҳзани ирфон қилиб,
Ул тилсим ичра ўзни пинҳон қилиб.**

Мазмуни: Яратилишда Аллоҳнинг мақсади инсон эди. Шунинг учун уни мавжудотлар ичидан олий қилиб яратди. Инсоннинг кўксини тилсимли хазина этди-ю, ўзини мана шу тилсим ичига яширди.

Демак, инсоннинг қалби тилсимли хазина, мана шу хазина очилса, инсон ҳақни топган бўлади. Бу йўлда ҳазратнинг битганлари қалбимизни ва руҳимизни ёритувчи, ором берувчи энг бе-назир воситадир. Кўришиб турибдики, ҳар биримиз учун Навоийни англаш нафақат маънавий, балки руҳий эҳтиёждир. Уни англаш асарларини қайта ва қайта ўқиш, улардаги мунгни ҳис этиш, руҳан яқинлашиш ҳамда буюк шоир маҳоратини илғашдан бошланади. Зеро, бу даҳо шоирнинг ижоди ўз мухлисларини ўзини танишга, шу орқали Яратганни танишга йўналтиради.

Назира ҒУЛОМОВА,
РТМ бўлим бошлиғи

ЯХШИЛИК АМАЛЛАРИ

Меҳр, инсонпарварлик, саховат, одамийлик, яхшилик каби фазилатлар ўзбек халқининг маънавий қадриятлари ҳисобланиши билан бирга ўсиб келаётган ёшларнинг ҳар томонлама баркамол, ақлан етуқ, жисмоний соғлом бўлиб етишишларида, Ватанимиз истиқболини ривожлантиришда, тўла-тўла мутахассис кадрларни тайёрлашда муҳим ўрин тутаяди.

Меҳр. Шу оддийгина сўзда қанча-қанча маъно бор. Унинг мазмуни ва моҳиятида олижаноблик, одамийлик, инсонпарварлик, мардлик, саховат каби улғу фазилатлар мужассамлашган. Меҳр киши хулқининг подшоисидир. Меҳр — мисоли бир қуёшдир. Унинг нурларидан инсоният баҳраманд бўлади. Меҳрни турли йўсинда талқин қилиш мумкин. Ота-онага, ёрга, фарзандларга, устозларга ва ҳоказо. Инсон боласининг қалбида аввал ота-онага меҳр бўлади, ҳали тили чиқмай туриб, Ватан тушунчасини англамасдан ота-онанинг меҳрини туяди. Онанинг фарзандга бўлган меҳри у куйлаган аллалар орқали мурғак қалбда муҳрланади. Ҳар бир айтилган ал-

лада онанинг илтижоси, орзу-си, муҳаббати акс этади. Уни эшитган гўдак онасининг меҳрини руҳан ҳис қилади. Улайганда ҳам ана шу меҳрнинг таъсири жуда кучли бўлади.

Ҳеч қандай моддий бойликни меҳр билан алмаштириб бўлмайди. Меҳрга фақат меҳр билан жавоб бериш мумкин.

Қадим-қадимларда Меҳр-жон байрами нишонланиб келинган. Бу байрамда одамлар етиштирган ҳосиллардан ночор оилаларга ёрдам беришарди. Унда одамлар меҳнати эъзозланади. Раҳм-шафқат, меҳр-мурувват, саховат, ўзаро ёрдам хислатлари улуғланади. Меҳр одамларни ҳар қандай хусумат, гина-кудуратдан, фарзгўйлик, фитна-адоватдан фориг қилади.

Меҳр-мурувватнинг асосий мезонларидан бири инсонпарварликдир.

Аваллари бирор киши мусофир бўлиб, чойхонага келиб қолса, маҳаллий аҳоли уни уйига таклиф қилган. Инсонлар ихтиёрий равишда бир-бирларига ёрдам берганлар. Хонадон бошига ташвиш тушганда ёрдам

бериш анъана бўлиб қолган. Бундай олижаноблик, ҳиммат, инсонпарварлик ўзбек халқининг қонига сингиб кетган.

Инсонпарварлик кишиларда турли миллат халқларига меҳр-муҳаббат ҳиссини таркиб топтиради. Адолатсизлик, тенгсизлик, текинхўрлик, виждонсизлик каби ахлоқ-одобга зид хатти-ҳаракатларга муросасизликни шакллантиради.

Халқимизнинг маънавий қиёфасини белгилайдиган меҳмондўстлик, катталарга ҳурмат,

серфарзанд оилаларга ғамхўрлик қилиш, тўй ва маросимларда ўзаро ёрдамлашиш, ҳашар, оилада бир-бирларига кўмаклашиш, оила бузилишига йўл қўймаслик каби удумлар инсонпарварликнинг асосини белгилайди.

Меҳр-мурувват мезонларидан яна бири бу — саховатликдир. Бу дегани ҳалол ва пок, меҳнаткаш ва виждонли бўлишдир. Саховатлик маънавий-ахлоқий покланиш, қўли очиклик, ногиронларга, етим-есирларга хайр-эҳсон, яхшилик

қилиш, уларнинг кўнглини кўтариш, моддий ёрдам бериш, меҳрга муҳтожларнинг руҳиятини кўтаришдир.

Саховатли инсон ўз бахтини бошқаларнинг бахтида кўради. Ўз бахтини бошқалар билан баҳам кўради, уларнинг дардига ҳамдард бўлади.

Одамийлик фазилати ҳам ўзбек халқининг улғу фазилатларидан бири ҳисобланади.

Одамийликда кишиларга ҳурмат, ишонччи ҳис қилиш, беғубор қалб, камтарлик, тўғрилиқ, самимийлик хислатлари мужассамлашган. Абу Райҳон Беруний «Жавоҳирот» китобида одамгарчилик масаласини қуйидагича таърифлайди:

«Одамгарчилик, яъни мурувват кишининг ўзи, уруг-аймоғи ва ўз аҳволига таъсир этиш билан чегараланади. Мардлик — мурувват эса ундан ҳам устун туриб, ўзидан ташқарига ҳам ўтади. Мурувватли мард киши ўзиники эканлигига ҳеч ким тортишиб ўтирмайдиган нарсадан бошқасига эгалик қилмайди.

Агар у одамларнинг осойиш-

талиги деб машаққатларга чидаса, зикналик қилмасдан, бошқаларга насиб этмай, унга ато қилинган нарсаларни бировларга берса, бундай одам ўшандай қудрат билан шуҳрат топган мард киши саналади; у ўзининг ҳалимлиги, мулоимлиги, иродаси мустаҳкамлиги, чидамлиги, камтарлиги туфайли улғуворлиги билан танилиб, гарчи у шу мартаба аҳлидан бўлмаса ҳам, олий даражага кўтарилади. У насл жиҳатидан эмас, балки, ҳақли равишда (ўша сифатлари билан) эҳтиром қилинади».

Яхшилик ҳам меҳр-мурувват фазилатларидан бири ҳисобланади. У ишонч, меҳр, оқибат каби ахлоқ-одоб сифатлари билан чамбарчас боғланган бўлади. Шунинг учун ҳам, ҳамиша одамларга яхшилик қилиш, уларнинг оғирини енгил қилиш, эл-юрт мустақиллиги ва фаровонлиги учун ишлаш демақдир.

Улфат МАҲКАМОВ,
педагогика фанлари доктори, профессор,
Насиба ТИЛЯБОВА,
педагогика фанлари номзоди, доцент

— Мавлуда опа, ўзингиз яхши биласизки, бугунги кунда таълим соҳасида фаолият олиб бораётганларнинг кўпчилигини аёллар ташкил қилади. Шу маънода уларни бошқариш, бошини қовуштириш, бир мақсад сари ҳамжиҳатликда етакчилик қилишнинг ўзига яраша оғирлиги, масъулияти бор. Шундай эмасми?

— Тўғри, бу жуда мураккаб ва масъулиятли вазифа. Бизнинг Учкўприк тумани халқ таълими бўлимида 90 дан ортиқ мактаб ва мактабгача таълим муассасаси мавжуд бўлса, уларда 3 минг нафардан ортиқ аёллар меҳнат қилишади. Бу муассасаларнинг деярли ҳаммасида хотин-қизлар кўмиталари фаолият олиб боради. Таълим-тарбия жараёнидаги асосий масъулият уларнинг зиммасига тушади. Шу маънода таълим соҳаси муассасаларидаги хотин-қизлар кўмиталари катта куч ҳисобланади. Ўзингизга маълумки, шу йил май ойида мамлакатимиз Президентининг Фармони эълон қилингандан сўнг жойларда хотин-қизлар кўмиталари ўз фаолиятларини сарҳисоб қилиб, халқ олдида ҳисобот бердилар. Бизнинг мактаб ва мактабгача таълим муассасаларимизнинг ҳар бирида ҳам икки ярим йиллик фаолият кўриб чиқилиб, кичик хотин-қизлар ташкилотларининг ҳисобот йиғилишлари ўтказилди. Унда таълим соҳасида хотин-қизлар кўмиталарининг амалга оширган ишлари, галдаги вазифалари, кўндаланг бўлган муаммолари очиқ-ойдин ўртага ташланди. Умумий манзара хотин-қизлар кўмитасининг раиси сифатида шахсан мени ҳам қониқтиради, ҳам қониқтирмайди. Қониқтирган томони, аёллар ўз ишларини яхши биладилар ва оғир ботмасин-у, эрақларга нисбатан фаолроқ ва масъулиятлироқдирлар. Биргина мисол, туманимизда аёл мактаб директорларининг ишлари жуда яхши ташкил қилинган, мактаблари зўр. Боғчаларда ҳам шундай. Ҳар иккала муассасалардаги таълим жараёнида ўтказиладиган маърифий-тарбиявий, маданий тадбирларга ҳам аёллар бош-қош. Бу уларни мақтамоқчи эмасман, фақат ўз ишларига масъулиятли демоқчиман, холос. Бунда,

албатта, хотин-қизлар кўмиталарининг ҳам ўз ўрни бор. Қониқтирмайдиган томони, бизга боғлиқ бўлган ва бўлмаган муаммолар ҳам йўқ эмас. Айниқса, тарбия масаласида баъзи ўринларда хотин-қизлар кўмиталари ҳам ожизлик қилади. Чунки, таълим муассасаси, мактабдаги талаб бошқа, кўча бошқа. Уларнинг ўртасида уйғунликни яратишга уринамиз. Ота-оналар билан мутасил ишлаймиз. Бироқ натижа ҳаммиша ҳам кўнгалдагидек бўлавермайди. Фаолият давомида хотин-қизлар кўмиталари ёлғизла-

— Биз ҳам имкон топишга ҳаракат қилияпмиз. Мен ўзим хотин-қизлар кўмитасининг раиси сифатидаги жамоатчилик вазифамдан ташқари туман «Ўқувчилар ижодиёти маркази»га раҳбарлик қиламан. Марказимиз жойлашган бинони таъмирлаш керак эди. Лекин маблағ масаласида қийналдик. Жамомиз билан 17 гектар ер олиб, унинг 10 гектарига пахта, 7 гектарига буғдой эдик. Топган маблағимиз эвазига биномиз томини шифер билан ёпдик, хоналарни яхшилаб таъмирладик.

Xotin-qizlar qo'mitalari faoliyatidan

қоят билан келган аёллар ҳам бўлдимми?

— Йўқ, ҳали бундай ҳолат учрамади. Бунга иккита асосий сабаб бор. Биринчиси, иш бор жойда камчиликнинг бўлиши табиий. Агар шундай ҳолатлар юз берса, таълим соҳасида ишлаётган ҳар бир аёл менинг манзилимни билавермайди. Чунки мен туман халқ таълими бўлими хотин-қизлар кўмитасининг раиси бўлганим билан ҳар

диган хотин-қизлар зиёлилардир. Улар озми-кўпми ўзларининг ҳуқуқларини биладилар. Қолаверса, туман халқ таълими бўлими касаба уюшмаси аёлларнинг ҳақиқий ижтимоий ҳимоячисидир.

— Нима деб ўйлайсиз, туман халқ таълими бўлими хотин-қизлар кўмитаси таълим тизимида катта куч сифатида ўзгартиришлар қила оладими? Шахсан ўзингиз педагог хотин-қизларнинг етакчиси сифатида уларнинг бошини қовуштира олишга, бир мақсад сари ундай олишингизга ишонасизми?

— Албатта. Ахир менинг зиммамга бежиз бу вазифа юкланмаган-ку?! Агар халқ таълими бўлими, туман хотин-қизлар кўмитаси, энг муҳими, ўқитувчи аёлларимиз кўллаб-қувватлашса ва ишонишса, кўп ўзгартиришлар қилиш мумкин. Туман халқ таълими бўлими хотин-қизлар кўмитасининг раиси сифатида мақсадим нафақат таълимда, балки туманимиз ижтимоий-сиёсий ҳаётида, ҳар ишда зиёли аёлларимиз фаоллигини ошириш. Чунки ҳамма даврда ҳам халқ зиёлиларга ишонган ва эргашган. Айниқса, ҳудуддаги аёлларнинг тарбиявий-ахлоқий масалалари, иш билан бандлигини таъминлаш муҳим ва кечиктириб бўлмайдиган масалалардандир. Қолаверса, бу ишда, албатта, ўзаро ҳамкорлик, бир ёқадан бош чиқариб ҳаракат қилиш талаб этилади. Шу маънода халқ таълими бўлими хотин-қизлар кўмитаси туман ва маҳаллалар хотин-қизлар кўмиталари билан ҳамкорликда иш олиб борса, жуда кўп ишларга бажариши мумкин. Бу ҳамкорлик туманимизнинг ҳамма жабҳаларини қамраб олиши керак. Шундагина аёллар ўзларининг манфаатларини ҳимоя қиладиган, муаммоларини бартараф этишга ёрдам берадиган хотин-қизлар кўмиталарига ишондилар.

Назира ҚУРБОН қизи,
«Ma'rifat» муҳбири

ЗИЁЛИ АЁЛЛАР ҚАНОЛ БЎЛСА...

Жамиятимизда олиб бориладиган кенг кўламдаги ислохотларни амалга оширишда аёлларнинг ҳам ўз ўрни бор. Ижтимоий-сиёсий ҳаётимизнинг турли жабҳаларида уларнинг фаоллигини ошириш, ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишда хотин-қизлар кўмиталарининг фаолиятини тўғри ташкил қилиш бугунги куннинг энг долзарб вазифаларидандир. Ўзбекистон Республикаси Президентининг шу йил 25 майдаги «Ўзбекистон хотин-қизлар кўмитаси фаолиятини кўллаб-қувватлаш борасидаги қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги Фармони эълон қилингандан сўнг мамлакатимизнинг барча ҳудудларида, турли соҳаларда, муассаса ва ташкилотлардаги мавжуд хотин-қизлар кўмиталари ўз фаолиятларини қайтадан кўриб чиқиб, кенг жамоатчилик олдида ҳисобот бердилар. Бу жараёнда бевосита таълим соҳасида фаолият олиб бораётган хотин-қизлар кўмиталари ҳам иштирок этди. Биз куйида Фарғона вилояти Учкўприк тумани халқ таълими бўлими хотин-қизлар кўмитасининг раиси Мавлуда Абдуллаева билан таълим-тарбия соҳасида хотин-қизлар кўмиталарининг фаолияти ва амалга ошириши лозим бўлган вазифалар ҳақида суҳбатладик.

ниб қолади. Шу билан бирга баъзи муаммоларнинг ечими иқтисодиёт билан боғлиқ. Айтайлик, матбуот нашрлари, адабиёт билан таъминлаш масаласи. Айниқса, бунга эҳтиёж ота-оналар, баъзан ўқитувчилар орасида ҳам сезилади. Одамлар китоб, газета ва журналларни кам ўқишади. Ваҳоланки, бизнинг фаолиятимиздаги тарбиявий масалалар, ташвиқот ишлари матбуот орқали оммалаштирилади.

— Бирор муаммонинг ечими топилмаса, иқтисодиёт билан боғлаш ёки етишмовчиликни рўқач қилиш тўғрими-кан? Ҳар ҳолда «Излаган имкон топади» деган нақл бежиз айтилмаган-ку?

Ҳозир кўрсангиз ҳавас қиладиган даражада. Насиб бўлса, ўн беш куннинг ичида мойчечак экамиз. Унинг даромадини ҳам ижодиёт марказининг қорига, равнақига сарфлаймиз. Мамлакатимиз раҳбарининг бевосита ташаббуслари билан республикамиз хотин-қизлари фаолиятини кўллаб-қувватлаш, мактаб таълими ривожлантиришга бериладиган бугунги кундаги эътибор мавжуд муаммоларнинг ечимини топишда асосий омил бўлади.

— Сиз фаолият олиб бораётган пайдан бошлаб ўз ҳақ-ҳуқуқларини талаб қилиб ёки бошқа масалаларда ши-

куни халқ таълими бўлимига келолмайман. Расмий фаолиятим «Ўқувчилар ижодиёти маркази»да. Менга шикоят билан ёки муаммосини ҳал қилгани келган аёл халқ таълими бўлиmidан тополмаса, бу ерга қидириб келиши даргумон. Шунинг учун халқ таълими бўлими жойлашган бинонинг ўзидан хона ажратиш мақсадга мувофиқ бўларди. Яна бир масала, бу штат масаласидир. Ҳозирда маҳаллаларда фаолият олиб бораётган хотин-қизлар кўмиталари учун штат ажратилган. Аёллар кўп ишлайдиган муассаса ва ташкилотлар учун ҳам шундай ўрин зарур. Иккинчи сабаб, аёлларнинг манфаатлари бизда имкон қадар қондирилади. Аввало, таълим муассасаларида ишлай-

Янги ўқув йили бошланганига қарамай «Мактаб бозорлари» ҳали ҳам ота-оналар ва уларнинг фарзандлари билан гавжум. Уларда китобдан тортиб дафтар, қалам, ручка, чизғич ва бошқа ўқув қуролларининг ҳар хил турлари кераклича топилади. Ҳа, сўнгги икки-уч йил ичида қоғоз маҳсулотлари ишлаб чиқарувчи корхоналар, хусусий тадбиркорлар кўпайди. Бу яхши, албатта, чунки рақобат тараққиётдан далолатдир. Аммо масаланинг шундай нозик томони пайдо бўлдики, бу ёшлар тарбиясига сезиларли таъсир кўрсатмоқда, десам хато бўлмайди.

Бугунги кунда мактаб

БЕҲАЁ СУРАТ УЧУН МИНГ СЎМ

бозорлари расталарида муқоваси беҳаё расмлар, ярим-яланғоч кийинган кўшиқчи, актриса фотосуратлари билан «безатилган» дафтарларни учратиш оддий ҳолга айланиб қолди. Баъзан шундай дафтарларни фарзанди учун ўнта-йигирматалиб харид қилаётган ота-оналарни ҳам учратамиз. Қизик, дарс вақтида дафтар устини томоша қилиб ўтирган ўқувчининг қулоғига устози айтаётган гаплар кирармикан? Ота-она бу дафтарни фарзандига қай мақсадни кўзлаб олиб бераётганини ўзи ҳам билмайди.

Назаримда, дафтарни ҳар хил расмлар, мультфильм, кино, телесериал қахрамонлари фотосуратлари билан «безатиш»га ҳам катта пул сарфланади. Шундан бўлса керак, ҳозирда тўқсон олти варақли дафтарлар нархи минг сўмгача кўтарилиб кет-

ган. Ўйлаб кўринг, биргина дафтар учун минг сўм тўлаш тўғрими-кан?

Нега энди арзимаган дафтар муқоваси ва ундаги беҳаё қизнинг сурати деб шунча кўп пул тўлашимиз керак?

Бундан кўра ўқувчилар сурати бўлмаса ҳам, қалин муқовали, орқа тарафига кўпайтириш жадвали, оғирлик, узунлик ўлчов бирликлари, Менделеев даврий жадвали, физикавий формулалар, дунё мамлакатлари ва уларнинг пойтахтлари рўйхати ёки Ўзбекистон Республикаси харитаси

туширилган дафтар яхши эмасми? Ахир бугунги кунда ҳатто оддий ўқув юртларида ўқиётган ёшлар орасида ҳам оддий қарра жадвалини ёддан билмайдиганлар топилади. Кўзи тушганда, уларни ўқиб, такрорлаб турса, бунинг нимаси ёмон?

Ўйлашимча, буюк бобокалонларимизнинг суратлари ва уларнинг миллатимиз равнақи ҳамда жаҳон илму фанига қўшган ҳиссалари, кашфиётлари, асарлари, ҳаёт ва ижод йўллари ҳақида қисқача эслатмалар, шу билан бирга, ҳикматли сўзлари туширилган дафтарлар сотувга кўпроқ чиқарилса ва фарзандларимизда ёшлигидан ўз аждодларига нисбатан меҳр, ҳурмат-эҳтиром туйғуларини шакллантириб борсақ, фойдадан холи бўлмайди.

Феруза ЭРГАШЕВА,
ЎзДЖТУ халқаро журналистика
факультети талабаси

КИМГА ИШОНИШ КЕРАК, СОТУВЧИГАМИ ЁКИ ТАРОЗИГА?..

Стипендия олган куни дугонам билан ул-бул харид қилиш учун бозорга бордик. Сабзавот сотадиган расталар оралаб тўполон устидан чиқиб қолдик. Кекса отахон бир қўлида ҳасса, бир қўлида халта, сотувчига гапирарди. «Эй, болам, сен менинг мана шу оқ соқолимни ҳурмат қилмаган бўлсанг, ҳеч бўлмаса халқни ҳурмат қил. Худодан кўрқ. 4 кило деб берган пизинг 3 килога ҳам етмайди. Ўзинг ахир ҳозиргина дехқонман деб, ҳатто бир-икки дона кўшиб ҳам берган эдинг-ку?»

Кекса отахон гапирар, панданасихат қилар, сотувчилар эса (назаримда, эр-хотинлар) бепарво, бири пул санар, иккинчиси харидор қақариш билан овора эди.

Шу воқеадан кейин, қаерга бормай «тарозингиз тўғрими?» деб сўрайдиган бўлдим. Айрим сотувчиларимиз шундай айёр бўлиб кетишганки, фойда олиш учун ҳийланнинг минг бир-турини ўйлаб топганлар. Масалан: тарозининг бир палласи оғирроқ бўлиб туриши учун тағира биланар-билимас нарса, ма-

нит тош қўйишади. Газлама ёки мато сотаётганлари эса ўлчайдиган метрни ўзларига мослаб ясаб олганлар. Ўйлаб кўринг, ҳар бир метрдан 10-15 см дан уриб қолинса, бир ўрамидан канча ортиб қолади? Яна бир хил сотувчилар эса тарози тошининг ичинини ўйиб, ўрнига қора мум (қора сақич) суртиб қўйишган.

Қайси куни холам билан Кўйлик бозорига тушдик. У ердан шакар олдиғи негандир енгилга ўхшасди. Холам ишонмадиларда, шакарни назорат тарозига тортириб кўрди. 300 грамм кам чикди. Холам ўзини тўтолмай сотувчига бақариб кетди. «Оқ нарсани алдаб сотишдан уялмайсизларми, кўркмайсизларми? Олинг, тўғрилик беринг» дея шакарни пештахтанинг устига қўйди. Сотувчи пинағини бузмай «Нима қиласиз буни тўғрилик, ўзи тўғри, кўрмаясизми» деди. Ҳақиқатан ҳам, унинг тарозиси тўғри кўрсатиб турарди. Назорат тарозисида эса кам чикди. Бундан холам ҳам, мен ҳам гангиб қолдик. Кимга ишонгани билмасдик сотувчиними ёки тарозига.

Яқинда яна бир воқеанинг

гувоҳи бўлдим. Трамвайда ўқишга кетаётган эдим, ёнимга катта ёшлардаги бир амаки келиб ўтирдилар. Чиптачига йўл чиптасини кўрсатман деб чўнтақларини кавлаётган амаки ерга «тақ» этиб тушган нарсани олишга шошилди. У кичкина тарози эди. Ажабланиб қараётганимни сезган амаки кулиб «қизим, бозорга кетаяпман, бусиз мен бозор қилолмайман. Сотувчининг тарозисига эмас, ўзимникига ишонман» дедилар.

На кулишни биласан, на йиғлашингни. Чиндан ҳам энди бозорга борадиган харидор ўз тарозиси билан юриши керакмикан? Бозорда савдо қиладиган сотувчиларни ким тартибга солади. Ёки аҳвол шу бўлса, унга индамай кўникавериш керакими? Қизик, ўша сотувчилар ҳам уйда болаларига ҳалоллик, тўғрилик ва бировнинг ҳақини хиёнат қилмаслик ҳақида гапирармиканлар?

Наргиза
АБДУҒАФФОРОВА,
ЎзДЖТУ халқаро
журналистика
факультети талабаси

— Шомирза ака, маълумки, фольклор намуналари оғзаки шаклда ижро этилади, авлоддан-авлодга ўтади. Шу сабабли ҳам мутахассислар фольклорни синкретик санъат намунаси сифатида баҳолашади. Фольклор асарларининг ёзиб олиниши ва нашр этилиши эса уларни янги бир воқелик сатҳига олиб ўтди. Эндиликда фольклор ўз ўқувчиларига ҳам эга бўлди. Фольклоршунослигимиз тарихига қарасак, барча авлод тадқиқотчилари оммавий ахборот воситалари билан яқиндан ҳамкорлик қилишган. Жумладан, Сиз ҳам матбуотда, ўзингиз ёзиб олган жуда кўп эртакларни, халқ кўшиқларини, ривоятларни эълон қилдингиз. Бу фольклор намуналарининг аксарияти илмий жамоатчиликка маълум эмас эди. Тўпловчилик ва тадқиқотчилик фаолиятининг натижаларини сарҳисоб қилиб, нималарни айтишни хоҳлар эдингиз?

— Халқ оғзаки ижоди билан шуғулланаётган ҳар бир мутахассис эл орасида юрар экан, янги бир фольклор намунасига дуч келса, албатта, ёзиб олади. Кўҳна фольклор аъёнларининг оқаваси кекса авлод вакиллари орасидагина акс-садо бериб турган бир пайтда мавжуд бойлик бор бутунлигида йиғиб-териб олиниши ўта муҳим. Орадан яна бир неча ўн йиллар ўтгач, ҳозир йиғилган матнларнинг кадр-қиммати янада те-ранроқ англаймиз. Бундан ўттиз-қирқ йил бурун, ном қозongan бахши-шоир бўлмаса-да, эпоснинг жонли жараёнига гувоҳ бўлган, бир-икки дostonни билган «экма шоир-бахши»ларга эътибор қилинмади. Чунки бу пайт уларга нисбатан давра кўриб, бахшиликни бўйнига олганлар анча кўп эди. Лекин «экма шоир»лар айтган вариантлар ҳам фан учун қимматли маълумотлар беришини бу вакиллардан турли даврларда ёзиб олинган баъзи намуналар исбот этмоқда. Шундай экан, пичоқнинг сопи олтинга айланмасдан, уни сақлаб қолиш чораларини кўриш керак бўлади.

1991 йили Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги мусассислигида «Мактабгача тарбия» — илмий-методик, ахлоқий-таълимий, адабий-бадий, безакли журнал таъсис этилди. Журнал тахририяти ушбу йўналишдан келиб чиқиб, ўзининг илмий концепциясини шакллантирди. Ушбу жараёнда тахрир ҳайъати аъзоси сифатида мен ҳам иштирок этдим. Журнал мактабгача таълим соҳасидаги дастурларни тубдан янгилаш ва миллий ўзига йўналтириш учун халқимизнинг бой маънавий мероси дурдоналарининг тарбиявий, ахлоқий йўналишдаги мумтоз намуналарини кенг тарғиб этиш, боғча тарбиячиларига амалий қўлланма бўлувчи машғулотлар ва таянч матнларни чоп этишни ўз олдига мақсад қилган эди. Ана шу режа асосида журналда фольклор намуналари берилувчи «Сусамбил» ҳамда илмий тадқиқотларни қамровчи «Ўзбек мифологияси» рукни ташкил этилди. Вазирлар Маҳкамасининг 1995 йил 13 апрель қарорига асосан «Мактабгача тарбия» журнали негизда янги — «Соғлом авлод учун» илмий-тарбиявий, оммабоп безакли ойлик журнали ташкил этилди. Соғлом авлодни ҳар тарафлама камол топтиришда камарбаста бўлувчи ушбу журналда ҳам маънавийтимиз таянчларидан бўлувчи фольклорга эътибор қаратилиши табиий эҳтиёж эди. Шу сабабли ҳам аввалги журналда бошланган кўпгина ишлар «Соғлом авлод учун» журналида ҳам янгича бир йўсинда давом этди.

Фольклорнинг, халқ қаҳрамонларининг тарбиявий аҳамияти беқиёс, хусусан, ёш авлод дунёқарашининг шаклланишида, унинг Шохс сифати-

да қад тиклашида қандай тimsol ва намуналар асосида улғайиши ўта муҳим. Сир эмас: биз бугунги кун талаблари, имкониятлари кўламида фарзандларимизга ўз миллий қаҳрамонларимиз, тimsollarимизни етказиб, англашиб бера олишимиз зарур. Бу соҳадаги ишларни янада кучайтиришимиз жоиз. Шу нуқтаи назардан мультфильмларнинг аҳамияти катта. Ҳозирда талекранларимизни эгаллаб олган чет эл мультфильмлари ўрнини боса оладиган ўз миллий эртакларимиз сюжети, қаҳрамонларини тарғиб-ташвиқ этувчи мультфильмлар яратишга эҳтиёж яққол сезилмоқда. Ушбу йўналишда аниқ концепция ишлаб чиқилиб, режали тадбирлар тузилса, яхши бўларди. Бунда халқимиз фольклори ҳар бир ижодкор учун битмас-

ратланарли томони шундаки, кундалик суҳбатларида хил-хил макол, ибораларни тизиб кета беришарди.

Сиз юқорида тилга олган эртаклар ҳам ана шу муҳитнинг махсули, меваларидир. Эътиборли жиҳати шундаки, улардаги эпик қолиплар жуда мукамал ҳолатга келган. Сўзлар, савол-жавоблар қўйма шакл олган. «Одамтой» эртагидаги савол-жавобга диққатингизни тортаман:

«Кўприкка келганда, Қорадевинг оти кўприкдан ўтмабди. Дев отига: — Чу! Бу ерда сенга Одамтой борми? — дебди.

Шунда Одамтой кўприкнинг тагидан:

«Одамтой отангнинг қулими? Кистасидаги бир қисм пулими? — деб отини иргитиб чиқибди.

Қорадев Одамтойга:

ФОЛЬКЛОР ВА ЖУРНАЛИСТИКА:

ИЖОДИЙ ЖЎРОВОЗЛИК САМАРАЛАРИ

Фольклоршунос Шомирза Турдимов билан суҳбат

туганмас илҳом манбаи бўлади. Энг муҳими, ёш авлод тарбиясини миллий ўзанларда олиб бориш соҳасидаги ишлар самараси ошади.

— Кўрғон дostonчилик мактаби муҳити ҳақида сўз кетганда, асосан дostonлар тушунилар эди. Сиз эълон қилган «Одамтой», «Тухумбой билан Буйракбой», «Кўккина куш», «Уч кўр ва бир йигит», «Қирқулоқ», «Тулки» ва бошқа эртаклар Кўрғон дostonчилик мактаби муҳити ўзбек фольклорининг ҳамма жанрларига оид намуналарга бой эканлигини, бу эса дostonларнинг бадий мукамал ишланишига ёрдам берганлигини кўрсатди, деб ҳисоблаш мумкин. Бу борада сизнинг мулоҳазаларингизни билишни хоҳлардик.

— Уруғ тошлоққа тушса унмайди. Ҳар қандай ҳодисанинг амал олишига шарт-шароит, талаб ва эҳтиёж асос бўлади. Кўрғон қишлоғининг маънавий кўрғонга айланишида, дондор бахши-шоирлар етишиб чиқиб, эпосимизнинг мумтоз намуналари авлоддан-авлодга сайқал топиб етишида умум муҳитнинг хизмати катта. Бир чўққидан тоғ ҳосил бўлмайди. Чўққини тизмалар, улкан беллар елкасида кўтариб туради. Худди шунингдек, фольклорнинг бошқа каттакич жанрлари қанчалик юксак даражада ижро этилса, ушбу муҳитдаги эпик асарлар ҳам шунчалик улкан бадий мақомда қуйланади. Халқ орасида «Кўрғоннинг қудуғидан сув ичган одам бахши бўлмай қолмайди», деб айтилиши бежиз эмас. Ушбу айтим замирида умум муҳитнинг эстетик савияси, сўз ва соғла бўлган юксак талаб ва эҳтиёжи ҳақида ҳам гап бормоқда. Султон кампирдан - синаш учун - тоғнинг ёшини сўраган оқиннинг:

«Худойимнинг ишин кўр,
Фалакнинг гардишин кўр.
Мен билмайман ёшини
Оғзин очиб тишин кўр», -

деган жавобни эшитиб, «Аёли шундай бўлса, атоқли бахшиси қандай экан», дея Жуманбулбулга сиртдан тан бериб кетишига сабаб бўлган ҳолат ҳам, аввало, муҳит тарбияси, талабининг меваси эди. Мен ҳам ана шу Кўрғон дostonчилари муҳитида улғайдим. Бу муҳит кишиларининг аксарияти бахши-шоирликка, кўшиқчию эртакчиликка даъво қилмас эди. Лекин сўрай бошласанг, тундан тонггача бешқарсақ бўлтарини, бир неча кунлар бўлиб-бўлиб айтилувчи эртакларни айтиб беришарди. Хай-

— Отишмоқми, тутишмоқ; — дебди.

Одамтой:

— Отишмоқ отангдан қолган, тутишмоқ керак, - дебди.

Кейин иккови олишиб кетишибди...

Ушбу тасвир, савол-жавобнинг ҳар бири бир код — тimsol. Уларни ечиш, туб мағзини очиш керак бўлади. Фольклор матнидаги бу хил тimsolли тасвир ўта қадимий унсурлардан ҳисобланади. Аини кўринишдаги код - тimsollarни «Кўккина куш», «Тухумбой ва Буйракбой», «Қирқулоқ» ва бошқа эртакларда ҳам учратамиз. Болалигимда отам, онам, амакиларим, аммаларим, опаларим Раҳматулла бобом — Раҳматулла шоир Юсуф ўғлидан эшитганларимнинг қанчалик нодир намуналар эканлигини улғайиб, фольклоршунос бўлганимдан кейингина англадим.

Болалиқда эшитган нарсалар кўзимга ярқираб кўринди. Кейин бориб, буларни ёзиб олдим. Кўрғон дostonчилик мактабини тўлақонли англашда бу намуналар зарурлиги ва улар бутун ўзбек фольклорининг ҳам нодир намуналари бўлиб қолишини идрок этиб, ушбу юмушга астойдил киришдим. Тахрир ҳайъати аъзоси сифатида мана шу асарларни баркамол авлод тарбиясига йўналтирилган «Мактабгача тарбия» (ҳозирда «Мактабгача таълим») ва «Соғлом авлод учун» журнали учун зарур деб тақдим этдим. Журнал ижодий жамоаси мени қўллаб-қувватлади. Натижада бу эртаклар жамоатчилик назарига тушди.

Бугунги кунда Одамтой, Дороқўз, Қирқулоқ, Кўккина куш, Тухумбой, Буйраквойлар ўзбек эртак қаҳрамонлари сафидан ўз ўрнини олган экан, бунда оммавий ахборот воситалари, жумладан, «Мактабгача таълим» ва «Соғлом авлод учун» журналларининг хизмати катта. Бу журналлар нафақат соҳа мутахассислари, балки кенг жамоатчилик ўртасидаги ушбу йўналишдаги талаб-эҳтиёжларни бажарди.

— Барча даврларда фольклор адабиёт ва санъат учун илҳом булоғи бўлиб келган. Қолаверса, ҳар бир инсон онгида, унинг кўнгил тубида ўзи мансуб бўлган халқ фольклорининг архитиплари туради. Сиз «Тухумбой билан Буйракбой» эртагини мактабгача ёшдаги болаларга мослаб, сценарий тузддингиз. «Алпомиш» (ҳаммуаллифликда) киносценарийсини ёздин-

гиз. «Алпомиш» (ҳаммуаллифликда) кўпқисмли радиофильмингиз Ўзбекистон радиоси томонидан бериб борилмоқда. Мана шу жараёнда фольклор ва журналистика соҳасидаги фаолиятингиз — тўпловчилик, нашрга тайёрлаш, тадқиқотчилик фаолиятингиз бир-бирини қай тарзда тақозо этади.

— Эртак, нақл-афсона, кўшиқлар ҳар қандай тадқиқотчини матн мағзига чуқурроқ киришга ундайди. Халқ даҳосининг нақадар беқиёс эканлигига далил бўлади. Аиниқса ушбу намуналар асосида сахна асарлари ёзсангиз, тадқиқотлар давомида илғаман жажатларингизни қайта кашф этасиз. Чунки фольклордаги тimsollar кўнглингиздан кечириб, гўёки қайта «ижод» қилганингизда, ўз сирларини очади.

Gurung

гини сақлаш йўлида курашади. Ўз репертуаридаги бир қанча аъёнаний дostonларни ўзи ёзиб топиради. Устозлардан қолган намуналарни — уларни ким айтганлигини алоҳида уқтирган ҳолда, қайд этади. Раҳматулла шоир эса фольклор асарларини, халқ ҳаёти билан боғлиқ барча маълумотларни эринмай йиғади. Тартибга солади. Авлодларга мерос қолдиради. Айтиш мумкинки, бу халқ шоирлари асл хазиначонлар сифатида фольклор бойликларини бедахл сақлашга ва ҳар томонлама муҳофаза қилишга, хуллас, авлодларга бедахл тарзда етказишга интиланлар, бунининг миллий, инсоний бурчи деб билганлар. Шу миллий ва инсоний бурчини тўлиқ адо этиш учун бугунги ижодкорлар нималарга эътибор беришлари зарур, деб ўйлайсиз? Бунда оммавий ахборот воситалари қандай аҳамиятга эга?

— Фольклор тimsollarини, етакчи мотив ва сюжетларни бугуннинг руҳига мослаб, янгилаб берилсагина, кўзланган мақсадга етишиш мумкин.

Талант ҳар соҳада ўз талантини намоён қила билади.

Эргаш Жуманбулбул ўғли Бухоро мадрасасида таҳсил олган, ёзма адабиётдан бохабар бўлса-да, халқ дostonларини қуйлашда фольклорий тафаккур мезонларини бузган эмас. Шу сабабли ҳам у кишидан ёзиб олинган дostonлар фольклор асари сифатида қабул қилинади, баҳоланади. Халқ шоирининг ўз ижоди бўлган «Таржимаи ҳол» дostonи ҳам оғзаки аъёналар ўзанида яратилган. Эргаш шоир нафақат халқ дostonларини, балки бошқа жанрга мансуб аъёнаний асарларни ҳам кўп билганлигини замондошлари яхши хотирлайдилар. Аиниқса эл орасида у киши айтиб юрган ўзига хос топишмоқлар ҳали-ҳануз оғиздан-оғизга ўтиб келади.

Халқ шоиридан ёзиб олинган алланинг мукамал варианты ва бошқа асарлар ҳам уларнинг халқ ижоди хазиначони бўлганлигидан далолат беради. Аслида Эргаш шоир каби ижодкорлар таланти, саъй-ҳаракатлари барча турдаги фольклор асарларининг янада сайқал топиб, авлоддан-авлодга ўтишини таъминлаган.

Кўрғон дostonчилик мактабининг сўнгги бўғини вакили — Раҳматулла Юсуф ўғли ижоди ҳам ўзига хос тақдирга эга. Аиниқса Раҳматулла шоир ёзиб олиб, Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти фольклор фондига топширган материаллар Кўрғон дostonчилик мактаби муҳитида қадим эътиқодлар билан боғлиқ айтимлар, халқ тақвимлари, турли афсона, нақллар, бетакрор эртак, кўшиқ, терма ва маросим фольклорига эга яхлит тизим мавжуд бўлганлигига гувоҳлик беради. Ушбу материаллар синчиқлаб ўрганилар экан, Кўрғон дostonчилик мактабининг туб илдизлари ва аъёналари тизимини тўла идрок этиб, ўрганиш имконияти туғилади. Бир сўз билан айтсак, нафақат Кўрғон, балки мамлакатимиздаги ҳар бир дostonчилик мактаби ва бошқа фольклор марказларини комплекс олиб ўрганмай, улар ҳақида тўлиқ тасаввурга эга бўлиш қийин.

— Мазмунли суҳбатингиз учун ташаккур. Оммавий ахборот воситаларида халқимиз фольклор дурдоналарини тарғиб ва тадқиқ этишдаги фаолиятингизда муваффақиятлар тиламан.

Суҳбатдош: Ойгул
АҲМЕДОВА,
Алишер Навоий номидаги
Тил ва
адабиёт институти
аспиранти

Вақтнинг инсон ҳаётида алоҳида ўрни бор. Олимлар вақтни "мустақил ўзгарувчан миқдор" деб атайдилар. Бу шундай миқдорки, унинг ўзгариши билан оламдаги бошқа барча ўзгарувчан миқдорлар ҳам ўзгаради. Вақт гўё абадий, тўхтовсиз ва текис оққандай бўлади. Астрономия тараққий қилиши билан кишилар вақтни аниқ ҳисобга олишни ўргандилар. "Соат неча?", "Бугун қайси сана?" деган саволларга фақат астрономия ёрдами билан аниқ жавоб бера оламиз, чунки бу фан бизга соатни текшириб тўғирлаш қоидасини ва кун ҳамда йилларни ҳисоблаш амалларини, яъни тақвимларни тақдим этди.

Болалар кичик ёшдан куёш чикса ҳаммаёқ ёруғ бўлиши, кечкурун ҳаммаёқ қоронғу бўлишини, яна шу воқеа ҳар кун такрорланишини кузатадилар, ёмак, биз болаларни кичик ёшдан, мактабгача таълим муассасаларидан вақт ҳақида тасаввурларини ўстиришимиз лозим. Бирок, МТМларда бу йўналишдаги машғулотларда тажрибалар камлиги сезилади? Шунинг учун биз куйида катта гуруҳ болалари билан ишлаш бўйича маълумотларни келтириб ўтмоқчимиз.

СУТКА ҲАҚИДА

Вақтни ўлчаш учун бирон вақт ўлчови ёки "вақт" бирлиги бўлиши ва у билан қолган барча вақт оралигини таққослаб кўриш лозим. Бунинг учун ҳаммаша бир хил такрорланадиган ҳодисани топиш керак. Сутка ернинг ўз ўқи атрофида бир марта айланиб чиқиш вақтига баробардир. Ернинг суткалик ҳаракати яхшилаб айланган пилдиракнинг айланишига ўхшайди. Осмон ўз сайёра ва юлдузлари билан еримиз атрофида шарқдан ғарбга томон айланмайди, балки Еримизнинг ўзи қарши томонга, яъни ғарбдан шарққа томон айланади.

Катта гуруҳда асосий эътибор ҳафтадаги ўзгаришни, йил фаслларининг характерли хусусиятларини онгли ўзлаштиришга қаратилади. Болалар кеча қайси кун бўлгани, бугун қайси кун эканини, эртага қайси кун бўлишини, ҳафтадаги кунлар сонини, уларнинг тартибини айтишни ўрганадилар. Бундан ташқари, болалар йил фасллари билан белгиларини, ўзларининг бу вақтдаги ўйинларини, одамларнинг табиатдаги меҳнатларини аниқлайдилар.

Бу ёш босқичида болаларда ҳафта кунларининг, йил фасллари билан кетма-кетлиги ҳақидаги тасаввурлари мустаҳкамланади. Болаларни ойлари билан кунлар билан, ҳафта кунларининг кетма-кетлиги ҳар доим ўзгармас эканлиги билан таништириш керак. Бу тартиб: душанба, сешанба, чоршанба, пайшанба, жума, шанба, якшанба. Етти суткани ҳафта ҳосил қилади. Катта гуруҳда бошланган иш тайёрлов гуруҳида ушбу изчилликда давом эттирилади. Масалан, "Акси" ўйини куйидагича ўйнатилди.

Тарбиячи вақт мазмуни билан боғлиқ сўзни айтади. Болалар эса, куннинг бошқа вақтини белгилловчи сўзни, одатда қарама-қарши мазмундаги сўзни айтадилар. Масалан: эрталаб-кечкурун, тонг-тун, эрта-кеч, тез-секин, эртага-кеча, кундузи-кечаси.

Катта гуруҳда вақт ҳақидаги тасаввурларни шакллантириш бўйича машғулотлар режасини куйидагича тақсимлаш мумкин:

I чорак.

Кун, тун, эрталаб (тонг), кечкурун, бугун, эртага, кеча каби тушунчалар ҳақидаги тасаввурларни мустаҳкамлаш ва чуқурлаштириш.

II чорак.

Болаларни секин-аста ҳафта кунлари ва йил фасллари билан номини айтишга ўргатиш.

III чорак.

Кеча, бугун, эртага, ҳафтанинг қайси кун эканлигини аниқлашга ўргатиш. Йил фасллари билан номини айтиш устида машқ бажариш.

IV чорак.

"Бизнинг кун", "Ҳафта кунлари", "Тескарисига", "Лотто", бу қачон содир бўлади? "Кеча, бугун, эртага", "Ким кундузи ишлайди", "Ким эрталаб ишлайди", "Бўлган эди, бўлади", "Тунги сажат", "Давом эттириш", "Йил фасллари" ўйинлари орқали болалар билимлари мустаҳкамланади.

Йилнинг охирида катта гуруҳ болалари ҳафта кунларининг кетма-кетлиги, сутка қисмлари номлари кабиларни билишлари лозим.

Тарбиячи Сиз учун маълумот:

фаси сифатида, болалар боғчасида бўлишларининг дам оладиган кунлардан олдинги охириги кун сифатида яхшироқ билдилар ва ажратадилар. Маълумки, болалар ҳафта кунларини бир текисда ўзлаштирмайдилар. Таълимнинг бу босқичида ҳафта кунлари тартибини яхши эслаб қолиш тасвирланган символлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқ. Масалан, болаларга кўрсатиш учун катта доира (диаметри 35 см) олиш мумкин. Унда ҳар хил рангли доирачалар (диаметри 8 см) тартиби билан териб қўйилган. Бу доирачаларнинг ичига эса 1 дан 7 гача сонлар ёзилган кичик доирачадир (ҳафта кунлари тартибига мос равишда 7 та доирача) жойлаштирилган. Ҳар хил рангли доирачалар куйидагича жойлашти-

КИЧИКИНА БОЛА

унинг вақт ҳақидаги тасаввурлари қандай?

Вақтни ҳисоблаб, ҳафталаб ҳисоблаш қадимги замонларда бобилликлар, хитойлар ва баъзи бошқа халқларда вужудга келган. Қадимги юнонлар ва румоллар ҳафта нима эканини билмаганлар: ҳафта Румога Шарқдан христиан дини билан кирган. Ҳафта кунларини қуёш, ой ва беш сайёра номи билан аташ Мисрдан чиққан. Кунларга сайёралардан олиб қўйилган номлар Ғарбий Европа тилларида ҳанузгача сақланиб келмоқда.

Маълумки, болалар ҳафта кунларини бир текисда ўтказмайдилар. Улар якшанба, шанба ва душанбани энг яхши эслаб қоладилар. Якшанба бола учун хурсандчилик бўладиган кун, яқинлари, яъни ота-онаси, буви ва бошқалар билан бирга бўлади. Бу кун яна шуниси билан ғайриоддий кунки, бола ҳаётининг одатдаги тартиби ўзгаради.

Шанба ҳам якшанбага ўхшган кун. Бу кунларнинг бола томонидан ҳафтанинг бошқа кунларидан алоҳида ажратилишининг сабаби шундан иборат бўлса керак. Шу нarsa пайқалдики, болалар боғчада бутун сутка давомида бўлишлари муносабатлари билан, шанба ва якшанба билан биргаликда жумани ҳам ажратишади. Нega? Одатда болалар душанбани яхши билишади, чунки шу кун улар якшанбадан кейин боғчада бўлишининг биринчи кунидир. Сешанба, пайшанба кунлари алоҳида аҳамиятли воқеалар билан белгиланмаган. Тўғриси, жума кунини болалар, дам олиш ара-

рилган: кўк, сарик, яшил, мовий ранг, сиёҳранг, жигар ранг, қизил. Катта доира ўртасига ҳаракатланадиган стрелка жойлаштирилган.

Ҳар қайси бола алоҳида ҳафта кунларини белгилловчи рангли доирачалар олади. Тарбиячи болалардан сўрайди: "Ҳафта кунларини катталар қандай билишади?"

Болалар: тақвимдан билишади.

Тарбиячи: Биз ҳам ҳафта кунларини тақвимдан билишни ўрганиб оламиз. Бизда бундай тақвим бўлади (кўрсатади). Сиз ҳафта етти кундан иборатлигини биласиз. Исталган кунни бизнинг тақвимда, доирачалардаги рақамлардан билиш мумкин. Ундаги кўк доира душанбани билдиради. Душанба ҳафтанинг биринчи кунки, шу сабабли кўк ҳолда биттагина оқ доирача. Навбатдаги доира сарик, унда иккита оқ доирача, навбатдаги доирача учинчи кунни — чоршанбани билдиради ва ҳ.к. Шундан кейин тарбиячи стрелка билан рангли доирачани — календардаги ҳафта кунларини кўрсатади. Бола ўзларидаги доирачалардан худди шундайларини топади ва айтади. Бунда болалар ҳафта кунларини тўғри ва тескари тартибда айта оладилар, санок бўйича ҳафтанинг тўртинчи ва бешинчи кунини аниқлайдилар. Айтилган кун қайси кунлар орасида, айтилган кунгача неча кун ўтганлигини, айтилган кундан олдин қайси кун келишини аниқлайдилар. "Ҳафта тақвими-

Tarbiyachiga yordam

ни" об-ҳаво календари билан ёнма-ён осиб қўйиш мумкин, бунда болалар ҳар кун стрелка билан ҳафтанинг ўтаётган кунини белгилайдилар.

Катта гуруҳда тақвим билан ишлаш санок билан танишгандан кейин ўтказилиши керак. Тақвимдан фойдаланишда тарбиячи, бир томондан "ҳафта" тушунчасининг моҳияти чуқур тушунилишига эришади. Иккинчи томондан, болаларни миқдор ва санок бўйича машқ қилдиради. Ҳафта кунларининг номлари орасидаги фарқнигина эмас, балки уларнинг тартиб рақамлари, кунлар орасидаги тўғри ва тескари боғланишларни ҳам кўрсатиш

Ф.Н.Блехер йиртиладиган тақвимлари тайёр кўргазма курул вазифасини ўтайди. Унда болалар кунлар ўтиши ва "янги кун келиши" яна ой ўтса, янги йил яқинлашиши ҳақида тушунчага эга бўладилар, — деб ҳисоблаган. Блехер болалар билан ишлаганда йиртиладиган тақвимдан фойдаланиш кераклигини тавсия қилади. Болалар 1 та тақвим бети 1 кунни, йиртса кейинги кун келишини, уни йиртиш учун 1 сутка кутиш кераклигини тушунишади. Ҳамма болалар ҳам ўқишни билмаганлари учун ҳар бир тақвим бети маълум ранг билан белгиланади. Шунда ҳар бир ҳафта кунининг ўз ранги бўлади ва бола шу рангга асосланиб ҳафта кунини номини билиб олади. Тақвимнинг йиртилган бетлари учун қутича ясашиб, у 18 та бўлимдан, 3 қатор, 6 та бўлмачадан иборат бўлади. Бўлмачанинг пастки қисмига болалар ҳафта кунларининг йиртилган бетларини йиғиб боришади. 7 бет — 7 ҳафта кунини ҳар бир бўлимда болаларда ўтган ҳафта ҳақида тушунча ҳосил қилишга ёрдам беради. Ойнинг охирида ҳафта миқдори саналиб, бир туп қилиб бириктирилади. Унга ўтган ой номи ёзилиб тўплаш қутичасининг тепа қисмига тахланади. Шундай ҳолда қутичанинг 6 та юқори бўлими тўлдирилади. Йил охирида, йилда неча ой бирлиги, уларнинг кетма-кетликда келиши билан аниқланади.

Болалар ўзлари тақвим бетларини йиртиб, суткани, сутка ҳафтани, ҳафта ойни, ой эса ўз навбатида йилни ҳосил қилишни тушунадилар.

Улар хоҳлаган вақтларида қутичанинг олдида келиб, ой кунлари миқдори ва уларнинг кетма-кетлигини ҳисоблашлари, ҳафта бошлангандан неча кун ўтганлиги, ой бошидан неча ҳафта ўтганлиги, йил бошидан неча ой ўтганлиги ва бўш бўлмачалардан яна йил ёки ой тугашига қанча вақт қолганлигини аниқлашлари мумкин.

Шунингдек, бир неча машғулотлардан сўнг болалар олдида тақвим бетларини ёйиб қўйиб, уларни тартиб билан тахлаб беришни таклиф этиш мумкин. Тақвим орқали ҳафта кунларини аниқлаш малакалари болаларда секин-асталик билан шаклланиб боради. Уларнинг ҳафта кунлари ҳақидаги билимларини мустаҳкамлаш учун куйидаги дидактик ўйинларини ўйнатилиши лозим, "Қўшнисини топ", "Кимнинг ҳафтаси тезроқ йиғилади", "Ҳафта кунлари".

Ҳар ойнинг охирида болалар билан қайси ой тугаганлиги, унда неча ҳафта бўлгани ҳақида кичик суҳбат уюштириш ва бу ойнинг олдинги ойдан қандай фарқи борлигини таққослаб олишлари мумкин.

Шундай қилиб, биз болаларни маълум бир вақтда содир бўлаётган воқеа-ҳодисалар билан таништириб борамиз. Вақт тавсифомаси унинг аниқ кўриниши, давомийлиги, кетма-кетлиги, ҳар кун вақт ритми бир хил айланишини болаларга кўрсатиш ва тушунириш керак. Ўз ишларининг маълум вақт ичида бажарилишини ва уни ўз вақтида бажариш бола шахсида тартиблиликни, мақсадга эришиш, аниқлик, интизомлиликни тарбиялайди. Бу сифатларни таққослаштириш эса бола мактабга борганида, кундалик ҳаётида ва бутун умри мобайнида керак бўлади.

Дилбар КАРИМОВА,
Тошкент педагогика коллежи
ўқитувчиси,
Насиба ЭРХОНОВА,
"Ma'rifat" муҳбири

AYOL

Hayotni tebratib turuvchi,
Kim ekan deb suraman xayol.
Insonga o'z mehrin beruvchi,
Bilurman, bu muhtaram ayol.
Ayol borki, hayot farovon,
Chehrasidan kunlar charog'on.
Ayol shunday mo'tabar zotki,
Ta'zimdamiz unga har qachon.
Baxtimizga bo'lishsin omon,
Yuzida ko'rmaylik g'am-alam.
Ularni madh etish niyatim,
Shu bois oldim qo'lga qalam.

Shahnoza IBROHIMOVA,
Zomin tumanidagi 20-maktabning
8-sinf o'quvchisi

B O L A L A R

D U N Y O S I

Ey, go'zal tabiat, husning betakror,
Chechaklar burkamish o'ng-u so'lingni.
Tog'-u toshlaring ham hatto maftunkor,
Jondek aziz bilgum dasht-u cho'lingni.
Ey, ona tabiat, onamdek aziz,
Har go'shang uyg'otgan qalbmida mehr.
Menga ilhom berar, ijodga undar,
Sendagi tarovat, sendagi sehr.

Yulduzoy BOYXONBOYEVA,
Namangan shahridagi
tillarni chuqurlashtirib o'qitishga
ixtisoslashgan litseyning 8-sinf o'quvchisi

TONG ZAVQI

Erta tongda uyg'ondim,
Ajb bir hisga qondim.
Atirgul yuz ochibdi,
Rayhon hidin sochibdi.
Tongning mayin sabosi,
Sayroq qushlar navosi
Ko'nglimda zavq uyg'otdi,
Tong hislarim qo'zg'otdi.
Qalbmida ajib surur,
Qalbmida ajib g'urur.
Yurtim tabiati bu,
Har dilga berar yog'du.
Baxt chechagi so'lmasin,
Aslo qayg'u bo'lmasin.
Avlodlar istagi shul,
Urush bo'lmasin butkul.

Gulbahor RAZZOQOVA,
Urgut tumanidagi 36-maktab
o'quvchisi

Buvijon!.. Sizing ko'zoynak ortidan
uzoq bir nuqtaga tikilib turguvchi
ko'zlaringizga boqaman. Ular ancha xira
tortib qolgan bo'lsa-da, ko'zlaringizdan
doimo nur taralib turadi. Bundan bir
necha yillar oldin shu ko'zlaringiz bilan
o'quvchilaringizning qanchadan-qancha
daftarlari baho qo'ygansiz. O'sha
o'zingiz 40 yil ishlagan maktabni o'z
uyingizdek asradingiz. U yerda bilim
olguvchi bolalarni esa o'z bolalaringizdek
e'zozlagansiz. Buning isboti sifatida hali-
hanuz o'quvchilaringiz bir quchoq

yig'lardingiz. Endi biz ancha ulg'ayib
qoldik shekilli, siz bizning ko'nglimiz
cho'kmasligi uchun burchak-
burchaklarda, joynamoz ustida
yig'laydigan bo'ldingiz. Buni men
ko'rsam ham ko'rmaslikka, eshitasam
ham eshitmaslikka olaman. Buni men
eshitganimni bilsangiz, siz yanada
bolamning ruhini cho'ktirib qo'ydim, deb
xafa bo'lasiz. Ilgarilari bolalarcha sho'x,
o'yinqaroq edim. Biron yumush
buyursangiz, vaqtida bajara olmasdim.
Shunda ham siz meni koyimasdingiz.

BUVIJON

guldasta bilan sizni ko'rish uchun kelib
turishadi. Shunda siz ham o'sha yoshlik
davriningizni, garchi o'quvchilaringiz endi
yosh bo'lmasa-da, ularning beg'ubor
bolaligi o'tgan maktab chog'larini
eslaysiz. "Sen juda sho'x bola eding-
da" deb koyib ham qo'yasiz. Umr oqar
suv deganlari shu ekan. Hayot
quvonchlari bilan bir qatorda uning
tashvishlari ham ko'p bo'larkan. Sizing
umr daftaringiz sahifalarini varaqlar
ekanman, bunga yanada ko'proq
tushuna boshlayapman. Avvaliga to'rt
farzandingiz sizning baxtingiz edi.
Ularning quvonchli kunlarida siz ham
baravar quvonardingiz. Dard chekishsa,
baravar dard chekarkansiz. Otajonim
bilan ham faxrlanib yurarkansiz. Buni o'z
onajonimdan bildim.

Lekin... lekin, otamning vafotlaridan
keyin, nazarimda, quvonch sizni tark
etdi. Endi siz hadeb g'am chekadigan,
quvonchli xabar eshitasangiz ham
yig'laydigan bo'lib qoldingiz. Eng
achinarlisi ko'z nuringizni ham ko'z
yoshlaringiz oqizib yubordi. Ha, buvijon,
bularni men endi tushunayapman. Oллоh
suygan bandalariga dard-u alam
berarkan. Avvallari siz oshkora

"Ko'ngli yarim, esi kirib qolar" der
edingiz. Sabrdan andoza olib,
matonatdan ko'ylik kiygan buvijonim-a!

Farzandini sovuq yer bag'riga berib
ham sabr qilgan, dard chekkanda ham
matonat bilan yenggan buvijonim-a!
Mening ham ancha esim kirib qolgani
shu bo'lsa kerak. Har qalay onajonim
ham koyiydigan bo'lib qolganlar. Ilgarilari
uyda igna ishlatam, biror haftagacha
hech kimning hech narsasi yirtilmay
turishi kerak edi. Chunki men hech
narsani o'z joyiga qo'ymasdim. Hozir
"Qizi o'nga kirsam onasi songa kiradi"
degan maqolni onam ko'p takrorlaydilar.
Har qalay ip quti ham joyida turadigan,
o'z vaqtida choyingizni ham damlab
beradigan qiz bo'lib qoldim. Mana siz
endi shifoxonada yotishingiz kerak.
Sizing ko'zingizga shifo tilayman,
Buvijon! Oллоh sizga umr bersin. Bizning
baxtimizga sog' bo'lib yuring. Bu gaplarni
yozguncha bir necha bor yig'lab oldim.
Bularning barchasini o'zingizga hech
qachon ayto'lmasdim. Men sizni yaxshi
ko'raman, Buvijon!!!

Nodira MAJIDOVA,
Yunusobod tumanidagi
70-maktabning 5-sinf o'quvchisi

VATAN

Onam kabi mo'tabarsan,
Bahosi yo'q dur-gavharsan,
Gulbahorim, gulshanimsan,
Sen mening hur Vatanimsan.
Osmonimning sof havosi,
Yangrab turar dil navosi.
Qalbi ochiq mard o'g'londir,
Tinchlik uchun chin posbondir.
Noming kuylay, hur maskanim,
Istiqloling mangu bo'lsin.
She'r, qo'shiq, doston Vatanim,
Chor atrofing kuyga to'lsin.

Inobat SANAYEVA,
Narpay tumanidagi 52-maktabning
8-sinf o'quvchisi

ONAJONIM - FARISHTAM

Ona so'zi muqaddas,
Dilimizda har nafas,
Sizga qilamiz havas,
Onajonim — farishtam,
Saranjom-u — sarishtam.

Ta'riflashga tilim lol,
So'zlaringiz asal, bol,
Mehnat qilarsiz halol,
Onajonim — farishtam,
Saranjom-u — sarishtam.

Madina TOSHTONOVA,
9-sinf o'quvchisi, Namangan
viloyati

QO'ZICHOQ

Qo'zichog'im, qo'zichoq,
Ko'zlari qora munchoq.
O'ynaydi dikir-dikir,
O't yeydi kitir- kitir.
Shoxlari chiqdi muncha,
Aqli ham kirdi ancha.
Endi chiqsa dalaga,
Yugursin xohlagancha!

Abbos BAHROMOV,
Qarshi shahridagi 29-maktabning
5-sinf o'quvchisi

BOBO QUYOSHGA

Sen ko'rinsang jon kirar,
Maysazor-u bog'larga.
Dehqonbobo quvonib
Termular uzoqlarga.

Seni intizor kutar,
Qo'y- qo'zi-yu dalalar,
Sen chiqsang, yayrab ketar
Kattalar-u bolalar.

Noila DEHQONOVA,
Parkent tumanidagi
15-maktab o'quvchisi

VATANIM

Seni alishmagayman dunyolarga ham,
Bermasman behisob tillolarga ham,
Sen mening jonimsan
desam bo'lar kam,
Baxtimsan, baxtingman
degin, Vatanim.

Gar chinor bo'lsang,
men yaprog'ing bo'lay,
Rizqingga kon bo'lgan
tuprog'ing bo'lay,
Iqbol kosasida to'kilmay to'lay,
Taxtimsan, taxtingman
degin, Vatanim.

Ertangga buyuklik hissini tuyaman,
Seni onam kabi jondan suyaman,
Parvozingga jajji yelkam qo'yaman,
Shahdimsan,
shahdingman degin, Vatanim.

Dilnavoz QO'LDOSHEVA,
Marg'ilon shahridagi 20-maktabning
8-sinf o'quvchisi

ТОНГДА ЯНГРАГАН КЎШИК

Таникли адабиётшунос олим Наим Каримовнинг "Чўлпон" (Т.: Шарк, 2003) маърифий романи беназир қалам соҳиби Чўлпоннинг ҳаёти ва фаолиятини ёритишга бағишланган бўлиб, муаллиф адиб асарларининг яратилиш тарихини, қатагон муҳитидаги ижод жараёнларини, қамалиши билан боғлиқ махфий маълумотларни унинг яқинлари, қариндош-уруғлари, ҳамкасблари, таниш-билишларининг хотиралари ҳамда собиқ НКВД темир сандиқларидаги ҳужжатлар, Давлат архиви материаллари асосида тиклашга уринади.

Асарда "Волаи Расво", "Расво Вола" тахаллуслари билан девон тузган отаси Сулаймон баззоз, онаси Ойша биби, Биби Узро (юртдоши Заҳириддин Аъламнинг заифаси), жадидчилик ҳаракатининг намояндалари Гаспиринский, Мунаввар қори, Фитрат кабиларнинг Чўлпонга таъсири катта бўлганлиги ёритиб берилган. Шунингдек, асарда Мутаваккил Бурҳонов, Мирзақалон Исмоилий, Ғайратий, Ҳалима Носирова, Сора Эшонтўраева каби ўнлаб санъаткор ва ижодкорларнинг 20-йилларнинг долғали воқеалари ҳақидаги қимматли хотиралари ҳам ўрин олган бўлиб, у Турсуной Саидазимова, Ҳамза, Шоҳид Эсон ҳақидаги янги маълумотлар билан аҳамиятлидир.

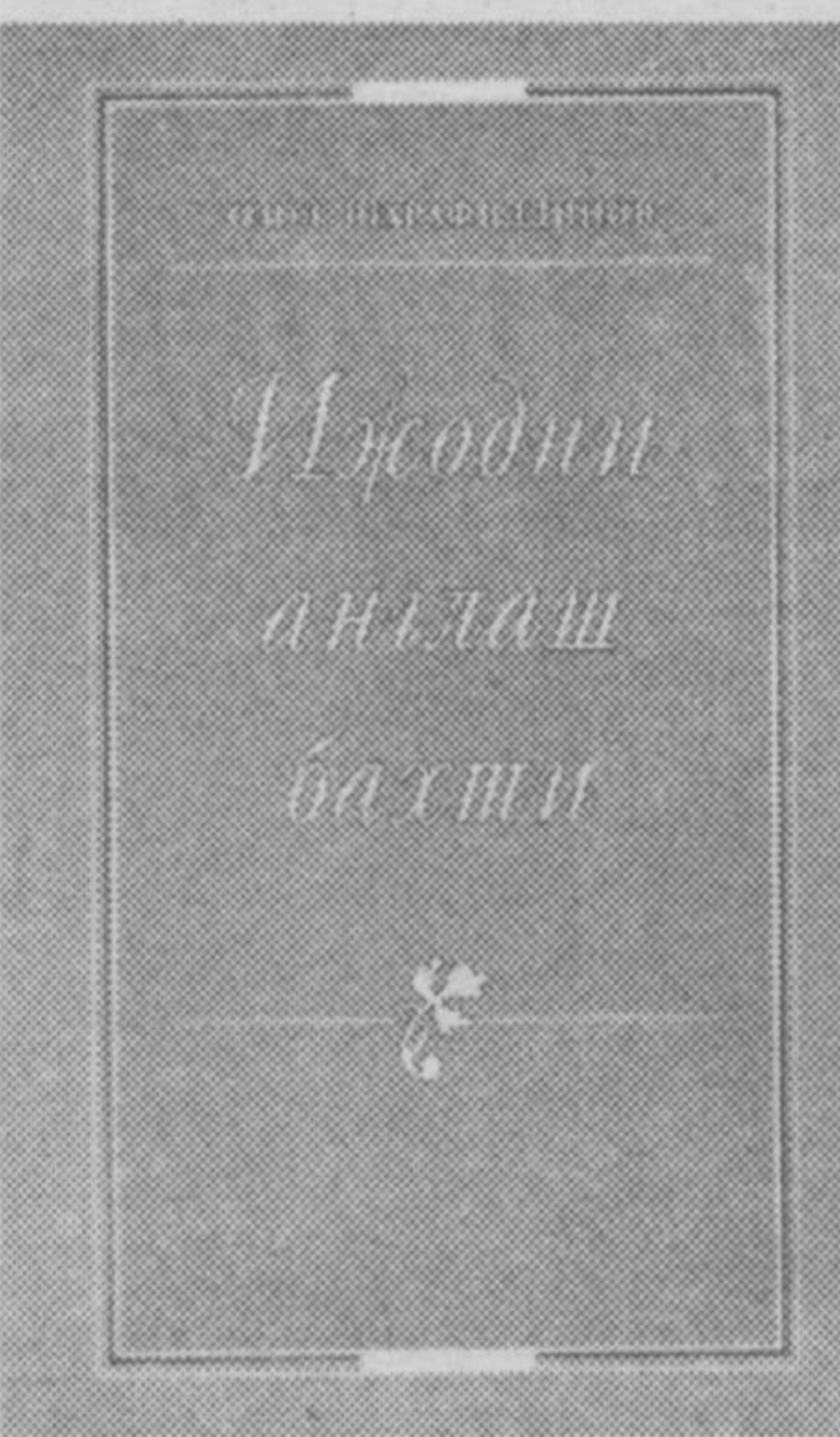
Муаллиф йиллар давомида унутила бошлаган турли-туман, бир-бирига қарама-қарши бўлган хотираларни қиёслар экан, ижодкор ҳаёти, фаолияти, оилавий муҳити ҳақидаги тўғри хулосаларни беришга, турли фаразлар тумани остидаги ҳақиқатни ойдинлаштиришга интилади. Чўлпоннинг илк ижоди саҳифаларига, публицист сифатидаги фаолиятига ойдинлик киритишга муваффақ бўлади.

Н.Каримовнинг "Чўлпон" маърифий романини тонгда янграган кўшиққа ўхшатиш мумкин. Чунки тонгда янграган дилрабо кўшиқ кун бўйи кўнглимизга, шууримизга ўрнашиб, доимий ҳамроҳимиз бўлади. Ушбу роман ҳам минглаб китобхонларнинг доимий ҳамроҳига айланишига шубҳа йўқ.

Акбар САБИРДИНОВ,
филология фанлари номзоди

Адабиёт шундай бир уммонки, унинг бағрида ётган жавоҳирлардан териб олиш ҳаммага ҳам насиб қилавермайди. Бунинг учун кўзи ўткир, шижоатли, моҳир ғаввос бўлиш лозим. Энг муҳими — жавоҳирни оддий тошдан ажрата билиш керак. Озод Шарафиддинов ана шундай ўткир кўзли, шижоатли олимларимиздан бири.

Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарафид-

Бугунги адабий жараёнда ўз ўрнига эга бўлиб турган барча ижодкорлар у ёки бу даражада О.Шарафиддинов сабоғини олган шоир, ёзувчи, танқидчилардир. "Ижодни англаш бахти" китобида домланинг адабиёт оламида ўз сўзи борлигини англаб турувчи мақола, адабий суҳбат, этюд, эсселари жой олган. Уларнинг ҳар бирида устознинг ўзига хос бўлган журъати, теран нигоҳи

«ИЖОДНИ АНГЛАШ БАХТИ»

динов деярли ярим асрдан буён адабиёт, адабий танқид майдонида янги истеъодларни кашф этиш, яхши асарларнинг яхшилигини кўрсатиб бериш, улардан завқланиш ва бу завқни бошқаларга улашиш, савиясизликка қарши курашиш билан шуғулланиб келмоқда. Домланинг журъатли чиқишлари кўплаб ижодкорларга туртки вазифасини ўтаб келаётир. О.Шарафиддиновнинг яқинда "Шарк" НМАК томонидан чоп қилинган "Ижодни англаш бахти" китоби сўзбошисида домланинг шогирдларидан бири, филология фанлари доктори Умарали Норматов бу ҳақда шундай дейди: "Озод ака... сўз санъатидаги соғлом кучлар, умидбахш тамойилларнинг, навқирон истеъодларнинг ихтиросисини ва ҳимоячиси сифатида танилди".

сезилиб туради. Кўпчилиги ўз вақтида воқеа бўлган чиқишлар: "Чўлпонни англаш", "Боқий мўъжиза", "Модернизм — жўн ҳодиса... эмас", "Бир нутқ тарихи", "Мувашшах", "Мағзи пуч сўзлардан бир тош нари қоч"...

Шуни таъкидлаш жоизки, китобнинг "Устозлар ва ҳамкасабалар" бўлимида ўрин олган "Илк муаллимларим ҳақида", "Зикрий Мирҳожиев жумбоғи", "Ҳар бир инсон бир мўъжиза" хотира, очерклар "Ma'rifat" саҳифаларида эълон қилинган ҳамда муштарийлар эътирофига сазовор бўлган эди.

Хулоса қилиб айтганда, улкан ижодкорнинг ушбу салмоқли китоби сўз санъати муҳлислари китоб жавонидан муносиб ўрин олиши шубҳасиз.

Хусан КАРВОНЛИ

«АГРОЛОГИСТИКА АСОСЛАРИ»

ТошДАУ профессор-ўқитувчилари Х.Бўриев, Ф.Саматов, И. Рустамовлар томонидан ёзилган "Агрологистика асослари" ўқув қўлланмаси аграр олийгоҳларнинг иқтисодий йўналишлари бўйича таълим олаётган талабалар учун мўлжалланган.

Логистика фан сифатида нисбатан янги, яқин 3-4 йил ичида ўқув дастурларига киритилди ва турли сифатга эга бўлган моддий, молиявий ва ахборот оқимларининг ҳаракатланишига оид фаолият турлари унинг мазмунини ташкил этади.

Ўқув қўлланмасининг 270 бетдан иборат матн логистик тизимлар тўғрисида асосий тушунчалар; ишлаб чиқариш логистикаси; харид логистикаси; тақсимот логистикаси; қишлоқ хўжалиги логистикасида захиралар; қишлоқ хўжалигида логистик сервис хизмати кўрсатиш; қишлоқ хўжалигини транспорт билан таъминлаш логистикаси; қишлоқ хўжалиги логистикасида омбор хўжалиги; қишлоқ хўжалигини бошқаришда ахборот логистикаси бобларидан ташкил топган.

Китоб сўнгида деярли барча боблар бўйича логистик масалалар намуналари, вазиятли мисоллар, 100 га яқин назорат тестлари келтирилган бўлиб, улар ўқув қўлланмасининг амалий аҳамияти ва қийматини янада оширади.

Ушбу китобда баён этилган назарий қарашлар, амалий ечимлар ва тамойиллар ўзининг оригиналиги ва янгилиги билан ажралиб туради, шунинг учун улардан нафақат аграр олий ўқув юртлари, балки бошқа ўқув юртлари талабалари ҳам фойдаланишлари мумкин.

Ушбу қўлланма мукамаллаштирилиб ва кенгайтирилиб дарслик сифатида чоп этирилса, мақсадга мувофиқ бўларди.

И. АБДУҒАНИЕВ,
Тошкент автомобил-йўллар
институтининг профессори,
иқтисод фанлари доктори,
А. АБДУРАҲМОНОВ,
иқтисод фанлари номзоди, доцент

ҚАЛҚИБ КЕТМА, ОҚИБ КЕТМА, ҚОҒОЗ КЕМА

Салим Ашур

оиласи, қариндошлари, дўсту биродарлари, қўйинги, ҳамма-ҳамма одамлар ўраб турган бўлса-да, у ўзини ёлғиз ҳис қилаверади. Бир ҳисобда унга ўз оламидан бошқа ҳеч нарса керак эмас. Салим Ашур:

**Ер олмоқда ўз кучоғига,
Менга керак эмас ҳеч нарса,**

деб қалам аҳлининг тақдири бир-бири билан нақадар ўхшашлигини кўрсатади.

"Сенсиз" китобидаги кўп шеърларда "кўёш" сўзи учрайди. Демак, шоир эртанги кунга, келажакка катта умид билан қарайди. У шеърят билан ошно тутинганлардан фақат ўз дард ва изтироблари қуршовида қолиб кетмасликларини сўрайди:

**Фақат дардларингни овутир, жоним,
Фақат ҳасрат билан юпангин, эркам.**

Салим Ашурнинг ушбу китобидаги шеърлар фақат навбатчи мавзуларда эмас, балки бугуннинг энг долзарб мавзуларида ёзилган.

Биз шоирнинг ушбу тўпламидаги шеърлар ўз ўқувчиларини топиб, муносиб баҳо олишига умид қиламиз.

Зухра БОБОХЎЖАЕВА

Аънавий дарсликлардан ташқари, ҳозирда замонавий ахборот технологияларидан фойдаланиб электрон дарсликлар яратилмоқда. "Ўсимликшунослик" электрон дарслиги ҳам илк бор яратилган бўлиб, ўсимликшунослик маҳсулотларини етиштиришда мавжуд муаммолар ва уларнинг энг янги замонавий фан ютуқларидан фойдаланган ҳолдаги ечимлари, ютуқлари, дала экинларининг (донли, дуккакли — дон, мойли, толали, техник экинлар) уму-

мий тавсифи кенг баён этилган, ривожланиш босқичлари, шу масалалар бўйича маълумотлар, экинларнинг ривожланишини ва ҳосил шаклланишини бошқариш имконияти, экологик тоза маҳсулот етиштириш технологияси каби масалаларни ўз ичига қамраб олган.

Дарсликда айрим экинларнинг ривожланиш даврларининг ўтиши анимация усулида рангли тасвирларда кўрсатилган. Экинларнинг морфологик тузилиши, маҳсулотлардан

фойдаланиш ва айрим технологик тадбирлар чиройли кўринишларда тайёрланган.

Экинларнинг харитадаги географик минтақалар бўйича тарқалиши, экин майдонлар миқдори, ҳосилдорлиги ва ялпи ҳосили энг сўнги олинган маълумотлар асосида келтирилган.

Маҳсулотларнинг сифат кўрсаткичлари диаграмма кўринишида баён этилган.

Электрон дарслик талабалар мустақил фойдаланишига жуда қулайдир.

Бу дарсликдан нафақат олий ўқув юртларининг талабалари, шунингдек, аспирант ва илмий ходимлар ҳам фойдаланишлари мумкин.

Б.АЗИМОВ,
ЎзқХИИЧМ
"Ўсимликшунослик"
бўлимининг бошлиги,
профессор

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАР АКС ЭТГАН

дон экинлари — соя, нўхат, мош етиштирилади. Бу ўсимликларнинг ҳар бирининг ўз хусусияти бор. Қўлланма ана шу хусусиятларни бирма-бир изоҳлайди. Талабалар учун мўлжалланган қўлланмадаги 22 та амалий машғулотда дон, дуккакли, толали, мойли, илдиш ва туғунак мевали ўсимликларни кўкартириш, етиштириш, шунингдек, ҳосилдорлигини аниқлаш ва бошқа шарт-шароитлари бирма-бир баён қилинган.

Дилором Ёрматованинг "Ўсимликшуносликдан амалий машғулотлар" деб номланган қўлланмасининг "Илм зиё" нашриёт уйи томонидан янги имлода чоп этилиши алоҳида аҳамиятга эгадир. Чунки ҳозирги вақтда қишлоқ хўжалиги йўналишида очилган касб-хунар коллежларининг бундай қўлланмаларга эҳтиёжи катта. Китобда маданий экинларнинг ботаник белгилари, навлари ва ҳосилдорлиги баён этилган. Республикамиз шароитида буғдой, арпа, жавдар, маккажўхори, жўхори, шоли, тарик, дуккакли

ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ ЙЎНАЛИШИДА

Қишлоқ хўжалиги иқтисодиётдаги муҳим тармоқ. Бу соҳа илмий асосланган манбаларга мувофиқ ривожлантирилади. Яъни, қишлоқ хўжалиги оид илмий адабиётлар билан яқиндан танишган талабалар келгусида ана шу соҳани ривожлантиришга ҳисса қўшишади. Шу жиҳатдан олиб қарайдиган бўлсак, "Омухта ем ишлаб чиқариш" деб номланган қўлланма ҳам жуда зарур. Бу қўлланма қишлоқ хўжалиги ва озиқ-овқат маҳсулотлари ҳамда технологияси йўналишлари бўйича таълим олаётган талабаларга мўлжалланган. Унда омухта ем ишлаб чиқариш бўйича асосий тушунчалар, тегишли корхоналар ишлаб чиқарадиган маҳсулотлар, унинг таркибига кирадиган хомашёларнинг тавсифи ва хоссалари, технологик жараённинг асосий босқичлари, озуқа аралашмалари, оксил-витамишли қўшимчалар, карбамид концентратлари, маҳсус ем ишлаб чиқариш ҳамда нави, навий ва хўжаликлараро технологик жараён схемалари баён этилган.

С.Бобоев ва бошқалар ҳаммуаллифлигида мазкур қўлланма 3 минг нусхада "Илм зиё" нашриётида чоп этилган.

А.НОРҚУЛОВ

**КАЗБЕК ДЗАНТИЕВ
ИСТЕЪФО БЕРДИ**

Бесланда содир этилган мудҳиш фожиа муносабати билан Шимолий Осетия Ички ишлар вазири Казбек Дзантиев истеъфога чиқиш тўғрисида ариза берди. У ўз қарорини бўлиб ўтган фожеадан кейин мен ўзимни офицер ҳисоблай олмайман, деб изоҳлади. Республика Президенти матбуот котиби Игор Дзантиевнинг маълум қилишича, ариза ҳозирча қабул қилинмаган. Гарчи Казбек Дзантиев ўзининг истеъфога чиқиш ҳақидаги фикрини ўзгартирмаган бўлсада, унга эгаллаб турган лавозимида ишни давом эттириш тавсия қилинган.

**ФЛОРИДА — ХАЛОКАТ
ХУДУДИ**

Флорида қирғоқларига "Френсис" довули етиб келди. Ўта кучли шамол оқибатида 2 миллион аҳоли яшайдиган ҳудудда электр тармоқлари ишдан чиқди. Соҳил бўйида яшовчи ўн минглаб одамлар штатни ташлаб чиқиб кетишга мажбур бўлди. Аэропорт ва истироҳат боғлари ёпиб қўйилди. АҚШ Президенти Жорж Буш Флоридани ҳалокат ҳудуди деб эълон қилди. Бундан олдин Багама ороллари ҳам жиддий талофатлар келтирган "Френсис" довули икки киши ҳаётига зомин бўлган эди. Бу бир ой ичида Флорида штатига бостириб келган иккинчи кучли довулдир. Уч ҳафта олдин келган "Чарли" довули оқибатида Флоридада 27 киши нобуд бўлди ва у келтирган зарарнинг умумий ҳажми миллиардлаб долларни ташкил этди.

**ИРОҚДА ТАРҚОҚ
ХУЖУМЛАР**

Ироқ бўйлаб исёнчи гуруҳларнинг тарқоқ ҳужумлари давом этмоқда. Бағдоддан тахминан 40 километр шимолда бўлган АҚШ ҳарбий базаси яқинида миналаштирилган автомобил портлади. Портлаш оқибатида бир Америка аскари, икки маҳаллий аҳоли вакили жароҳатланди. Ироқнинг Бақуба шаҳрида бомба портлаши оқибатида тўрт Ироқ фуқароси яраланди. Ироқ полициясининг тарқатган маълумотида кўра, Байжи шаҳрида ўтган ойда ўғирланган Миср фуқаросининг жасади топилган. "Ироқ Ислам армияси" жангарилари томонидан ўғирланган икки француз журналисти тақдири ҳақида ҳозирча янги маълумот йўқ. Сўнги хабарларга кўра, шанба куни Ироқ шимолидаги Киркук шаҳрида полиция академияси биноси олдида содир этилган портлаш оқибатида тахминан 25 дан зиёд киши нобуд бўлган ва 40 дан зиёд одам жароҳатланган. Шунингдек, шанба куни Мосул гарбидаги Талл-Афар шаҳри атрофида ҳукумат кучлари ва АҚШ кўшинлари билан исёнчи гуруҳлар ўртасида бораётган шиддатли жанглар оқибатида, сўнги маълумотларга кўра, тахминан 13 киши ўлдирилган, 50 киши жароҳатланган.

**ДЕХЛИДА
МУЗОКАРАЛАР**

Деҳли шаҳрида Ҳиндистон ва Покистон ташқи ишлар вазирлари ўртасида Кашмир муаммоси юзасидан музокара-лар бошланди. Ҳиндистон пойтахтида икки давлат ташқи ишлар вазирлари: Натвар Сингх ва Хуршид Маҳмуд Касурий ўртасида Кашмир муаммосини ҳал қилиш бўйича бўлиб ўтган вазкур музокараларда Кашмирдаги вазиятни барқарорлаштириш ва хавфсизлик масаласи, терроризм ва наркотиклар контрабандаси муаммолари муҳокама этилди. Ҳиндистон Ташқи ишлар вазири Манмаҳан Сингх, жумладан, шундай деди: "Бизнинг мақсадимиз — музокараларда муаммони ҳал этишдаги келишувда ижобий натижага эришиш. Сўнг унинг амалга оширилишини қадам-бақадан баҳолаб борамиз. Аммо, мен ишонманки, биз Кашмирдаги вазият каби ўта чигал муаммони барқарорлаштиришда келишув эриша оламиз". Музокара-лар бошланиши олдиндан Покистон Ташқи ишлар вазири Касурий Кашмир масаласи Жанубий Осиё минтақаси хавфсизлигида ҳал қилувчи омил эканлигини таъкидлаган.

Интернет хабарлари асосида тайёрланди.

Россиянинг Шимолий Осетия республикасида содир этилган мудҳиш террор оқибатларини бутун дунё кузатиб уч кун сукут сақлашга мажбур бўлганини бугун жаҳон ҳамжамияти қандай изоҳлар экан?

Террорга қарши бир тану бир жон бўлиб курашилмаса нима оқибатларга олиб келишини жаҳон аҳли яна бир бор кўлни қовуштирган ҳолда кузатиб ўтирганини қандай изоҳлашга ҳам ҳайрон қолади киши? Бесландаги ҳодисага мактабда ўқувчи, ота-она ва ўқитувчиларнинг қуролланган гуруҳ томонидан гаровга олиниши сабаб бўлди. 1 сентябр куни бошланиб, икки ярим кун давом этган бу ҳодиса жума куни фожеали якун топди. Террор чегара билмас таҳдид эканлиги яна бир марта исботланди. Ҳозирги вақтда террор бизга таҳдид солмайди деб ҳеч ким кафолат бера олмаслиги яна бир марта намоён бўлди.

Охири вақтларда содир этилган террор хуржлари ичида энг йириги Беслан воқеаси деб этироф этиш мумкин. Ин-

сониятга қарши қилинган бу ваҳшийликни ҳатто ўтган тарих саҳифаларидан ҳам топиш амри маҳолдир. Айниқса, болаларга қилинган бу ҳар бир кишини ларзага солиши табиийдир. Эндигина мактаб остонасини ҳатлаб ўтган болани ўқиш лаззати эмас,

ҳақида Россия Бош прокурори муовини Сергей Фридинский маълум қилди:

"Террорчилик ҳаракати натижасида 335 нафар киши ҳалок бўлди. Уларнинг 155 нафари болалардир. Қурбонлар сони ошиши мумкин", - деди Москва расмийси.

Жума куни озод этилган болаларнинг кўпчили-

**ДУНЁНИ
ЛАРЗАГА СОЛГАН
ВАҲШИЙЛИК**

террор хуружи қарши ола, ахир бу даҳшат-ку? Бундай азобни хаёлига ҳам келтирмаган беғубор болакайлар воқеани қандай қабул қилганини тасвирлаш эса жуда қийин. Ахир болаларни ҳам аямаган бу ваҳшийларнинг ишини нима деб аташ мумкин? Наҳотки, ҳеч кимга озори тегмайдиган болалар террор учун объект бўлиб хизмат қилса? Бундан кўриниб турибдики, бу хуруж бутун инсониятга қарши қаратилган. Шу ерда бу фожеага оид охириги маълумотларни келтириб ўтсак.

Ҳалок бўлганлар сони

ги касалхонага ётқизилган, баъзилари ота-онаси бағрига қайтган.

4 сентябрь эрта тонгда Россия Президенти Владимир Путин Бесланга борди. У касалхонага бориб, яраланганлар билан учрашди. Ҳозирда касалхонада бўлган жабрланганлар 400 киши, улардан 50 нафардан зиёдининг ҳаёти хавф остида. Якшанба куни 17 нафар оғир ярадор бўлган болалар Москва шаҳрига келтирилди. 200 киши ҳалигача бедарак йўқолган деб ҳисобланмоқда.

Ҳозирда дунё жамоатчилиги Бесландаги ҳаракатларни террорчилик акти, деб атаб, уларни қораламоқда, Россия ҳукумати ва халқига ҳамдардлик, ҳамжихатлик билдирилмоқда.

Шерзод АХМАТОВ

Осмонга қадар кўтарилма олмаган кўхна Вавилон минораси ҳақида ким ҳам эшитмаган дейсиз? Узок вақт мобайнида фан унга мифлардан бири сифатида муносабат билдириб келди. XIX аср охирида гина археологлар Вавилон номи билан машҳур бўлган қадимий шаҳар харобаларига дуч келишди.

Маҳаллий аҳолининг фикрича, булар табиий ҳолда келиб чиққан, тақводор му-сулмонлар эса минорани ўз ибодат жойлари деб билишади. 1899 йилнинг баҳорида немис археологи Роберт Кольдевей жумбоқли кўрғон жойлашган текисликда қазиш ишларини

ни қурбон қилиш тажрибаси ҳам мавжуд эди: қадимий шаҳар харобалари орасида зўрлик билан ўлдирилган юзлаб кишиларнинг жасадлари жойлашган мақбаралар ҳам бор. Шундай экан, шумерлар цивилизациясининг фазовий келиб чиқиши тўғрисидаги қарашлар рост бўлса, гап ҳозирги тиббий экспериментларга ҳам бориб такалади.

Шундай гипотеза ҳам мавжуд. Шумерлар бутун дунёда сув тошқинларига барҳам беришган. Бу халқнинг турмушига дахлдор белгилар

нига гувоҳ бўлишди. Тарихчилар шохидлик берадиларки, Вавилонни куришда, яъни унинг шимол қисми деворини тиклашда тошдан икки баробар кўп фойдаланишган ва Семирамида боғлари яратилган. Сурияликларнинг миҳхат жадваллари нимани аниқлаши маълум. Шундай қилиб, ертўладаги гидротехник иншоотлар абадий яшил тарзда осилиб турадиган боғлар учун хизмат қилган. Улар сув узатувчи мосламалар

ВАВИЛОННИ КИМ ҚУРГАН?

бошлаган. Бир неча ойлардан сўнг у учта гиштин деворга дуч келди, булардан бири чуқур зовур билан ўраб олинган эди. Бу 360 соқчи ёйилиб турадиган кўтарма бўлиши ҳам эҳтимолдан холи эмас. Унинг ички ҳудуди 18 км гача чўзилган. Археологлар бундан тўрт минг йил муқаддамги улкан шаҳарга дуч келдилар, шекилли.

Топилма нақшин безаклар билан қопланган бўлиб, дарвозаси мисдан ишланган, қанотли шер ҳайкалчаси ҳам кўзга ташланарди. Юксак маҳорат билан бажарилган бу шаклар XIX асрдаги тарихчиларнинг фикрича, қадимги Месопотамия маданиятига мутлақо тегишли эмас.

Замонавий олимларнинг фикрича, Вавилонни минг йиллар муқаддам юлдузлардан тушган деб тахмин қилинган ва Йўлбарс билан Евфратга асос солинган, мифлар ва ривоятларга ишонган халқ — шумерлар қурган. Улар тош қалъа шаҳрини қуришган ва ҳозир ҳеч қайси заргар ярата олмайдиган нафис олтин безаклар ясаган. Бундан ташқари, уларда инсон-

ўша пайтдаги сув тошқинидан сўнг қолган икки метрлик гил қатламларида акс этган. Афсонавий Ной ўша пайтдаги цивилизациянинг вакилларида бўлиши ҳам мумкин. Аммо кўринганидек, хавфли фожеадан сўнг ким ҳам ўлмай яшаб қоларди? Эҳтимолдан холи эмаски, шумерларнинг бир қисми тошқин бўлган жойни ташлаб кетишган ва Вавилонга асос солишган.

Нима учун бу ер Вавилон деб аталади? Археолог Кольдевей қазиш жараёнида, у ривоятларда келтирилган Семирамида боғлари ва Вавилон минораси, яъни икки «олам мўъжизаси»ни учратган. Қадимий шаҳарнинг шимоли-шарқий қисмида археологлар вайронага айланган ертўлада одатдагидан бошқачароқ шаклдаги гумбазни ҳам кўришди. Ерости иморатининг ҳар қайсисининг ичкарасида учта шахтага туташиб кетган қудуқ жойлашган. Бундан келиб чиқадики, қачонлардир бу иншоотларга узлуксиз сув узатиб турилган. Ертўладаги гумбазларга тош ётқизилган бўлиб, қолган қурилиш ишлари гишдан бажарилган. Тадқиқотчилар қалъа деворининг шимол томони тошдан урилга-

билан таъминланган бўлиб, кўпсонли терассаларга тўхтовсиз оби-ҳаёт узатиб турган.

Кейинги кашфиёт Вавилон минорасидаги харобаларда аҳоли Этеменанка, яъни «Осмон ва ернинг энг асосий ибодатхонаси» деб атаган шаҳарчининг очилишидир. Археологлар улкан бинонинг квадрат кўринишдаги пойдеворини қазишди: унинг томонларининг ўлчови 90 метр. Хароба девор қолдиқларида диний маросимнинг белгилари ҳам ифодаланган.

Нихоят, харобалар орасидан топилган, лойдан ясалган жадваллар Вавилон тарихи ҳақидаги маълумотни вужудга келтирди. Бу ерда афсонавий шаҳар борлигига ҳеч қандай шубҳа қолмади. Мифларда таъкидланишича, у охиригача қуриб битказилмаган. Кольдевей тасдиқлайди: минора, умуман олганда, тикланган ва тақводорларга хизмат қилган: унинг учига худо Мардукнинг ибодатхонаси қўйилган. Бугунги кунда меъморий ёдгорликдан фақат харобалар қолгани ачинарлидир.

Хориж матбуотидан
Ҳ.ТҶИМАНОВА таржимаси

Ўзбек миллий тарихимиз жонкуяри, кўплаб китоблари, рисолаю мақолалари билан машхур бўлган академик Бўрибой Аҳмедов ҳаёт бўлганларида 80 ёшга тўлар эдилар. Умр — оқар сув, деганлари шу бўлса керак. Бўрибой ака Андижоннинг машхур Қорасув қишлоғида 1924 йил 12 августда таваллуд топди. Айтишларича, бу ерда улғайганлар ё олим, ё шоир, ё артист бўлишади. Тоғ ён бағрида ястаниб ётган қишлоқ ўзгача тароватли, файзли. Бу қишлоқда бўлганимда домладан ёши улғурқ мўйсафидлар шундай дейишган эди:

«Бўрихон ёшлигидан сўз қадрини биладиган, бир сўзли йигит эди. Тошкентга

нинг уч минг йиллик тарихини ўз асарларида ифодалаб берди.

Тарих шундай фанки, у чексиз, чегарасиз уммон! Кишининг дунёқарашига боғлиқ уммондан бир чўмич ёки бир қозон, ҳатто дошқозон сув олиш мумкин. Назаримда араб, форс, турк ҳамда рус тилларини мукамал билган Бўрибой Аҳмедов учун уммондан бир чўмич кифоя қилмади, у уммонни ўрганишга — тарихимизнинг йирик тадқиқотчисига айланишга киришди. Шу ўринда фананг тарихчиси Марк Блохнинг истиқболни белгилаш ва олға бошлаш учун «тарихни титкилаш керак, аммо тарихни тўғри титкилаш лозим» деган ақидаси Бўри-

ган «оқ» ва «қора» доғларни тарихга аниқ ва ҳаққоний олиб кириш учун бутун умримни бағишлайман», — деганди аллома.

Ташкил қилишда ўзи фаол бўлган Амир Темур халқаро хайрия жамғармаси ва умуман Бўрибой Аҳмедов ижодида Соҳибқирон ниҳоятда катта ўринда туришини алоҳида таъкидлайман. «Тарихни ёзган муаррих адабиёт майдонида ҳам жавлон уриши мумкин», деган эди бир суҳбатларида аллома тарихчимиз. Миллий давлатчиликнинг ўзига хос ва мос йўл-йўриқларини ўзининг «Тузуклар»ида жаҳон тан олган даражада ишлаб чиққан ва жорий қилган буюк шахс — Соҳибқирон Амир Темур ҳақида

зиддиятли фикрларга аниқлик киритиш, унинг Ватан ва халқ олдидаги буюк хизматларини бадиий тарихга ўгиришда кўплаб тарихий, хорижий манбаларни қиёслаш натижасида юзага келди, бу роман! Бир сўз билан айтганда, Амир Темур тарихига оид китоблардаги мавжуд зиддиятли томонларга муаллиф моҳирлик билан, бекаму кўст билиши нуқтаи назаридан аниқлик киритди. Муаллиф имкон борича Соҳибқирон Амир Темур сиймосини ҳаққоний ва тўлиқроқ гавдалантириш учун энг муҳим тарихий воқеаларни танлаган.

Аллома ижодини мен тўрт қисмга ажратаман: 1. Ўзбек халқининг келиб чиқиши тари-

Fanimiz fidoyilari

дан» ва «Ватан тарихидан ҳикоялар» дарслиги ҳамда бошқаларни кўрсатиш мумкин.

Умрни оқар сув дейдилар. У тўлиб-тошиб, tiniq va loyqalanib oqadi. Бўрибой Аҳмедов ҳаётини ниҳоятда tiniq va sokin — гўё сув тагидаги inju toshlar кўринадиган қалб кўзгусига ўхшатгим келади.

Академик Бўрибой Аҳмедовдан маънавиятимиз ривожини учун бой мерос қолди ва айни пайтда қобил фарзандлар ҳам. Тўнғич қизлари — Юлдузхон Ўзбекистон санъат музейида директор муовини, Гулираёно Юнусобод тумани

ЎТМИШ ВА КЕЛАЖАК КЎЗГУСИ

бориб, она қишлоғимга олим бўлиб қайтаман, дерди. Тарихимиз, ўтмишимизни жуда билгим келади, дер эди. Бирок, уруш бироз тўсқинлик қилди. Барибир у ўз айтганида турди. Тарихимиз, ўтмишимиз ҳақида жўяли, тўғри ёзди: кўплаб китоблари чиқди!»

Мен домланинг бир кам 30 ёшда Ўрта Осиё Давлат Университети (ҳозирги ЎЗМУ)нинг шарқ факультетини имтиёзли диплом билан тугатганини биламан. У қарийб 50 йиллик ижодий-илмий фаолияти билан бутун Ўзбекистон, МДХ давлатлари, ўнлаб узоқ-яқин хориж мамлакатлар тарихчилари билан мулоқотда бўлиб, уларга она диёримиз-

бой Аҳмедовга мутлақо тегишли деб ўйлайман.

Бўрибой аканинг уйида кўп бўлганман. Бирор марта ҳатто овқат ейдиган столи устида китоб, қўлёзма турмаганини кўрмаганман. У доимо ишда: ўқийди, таҳрир қилади. Шу боис ҳам у кишини тарихимизни, умумий жаҳон тарихини мукамал биладиган аллома, десам хато қилмайман. Унинг Лотин Америкаси ҳақидаги, бир қатор Шарқ мамлакатлари тўғрисидаги китоблари нафақат бизда, балки хорижий мамлакатларда ҳам чоп қилинган.

«Биз қадимий халқмиз, кўҳна ва бой тарихга эгамиз. Яхши ва мукамал ўрганилма-

асар яратиш осон иш эмас эди.

Атоқли тарихчи олим ва адиб Бўрибой Аҳмедовнинг «Амир Темур» тарихий романи алоҳида аҳамиятга эга. Шу боис асар тарихий-маърифий бадиа роман сифатида номланади. Роман даврга мос: мустақиллик меваси сифатида юзага келди. Муаллиф романни бутун умри давомида ёзганини таъкидлайди. Демак, асар Бўрибой Аҳмедовнинг йирик ва кенг қамровли ижодининг ҳосиласи. Иккинчи томондан муаллиф изоҳлаганидек: «Ҳаёти, босиб ўтган йўли, фаолияти мураккаб ва ўта зиддиятли» Амир Темур шахси ва тарихи ҳақида айтилган

хи ва этнографияси. 2. Ўрта ва Марказий Осиё халқларининг X-XIX асрлардаги ижтимоий-сиёсий тарихи. 3. Амир Темур ва темирлар даври. 4. Манбашунослик.

Атоқли тарихчининг тўрт юзга яқин мақола, рисола ва китоблари ана шу қисмларни баён қилади. Чунончи, «Ўзбекларнинг келиб чиқиши тарихидан» — 1963 ва «Ўзбек улуси» — 1992; «Ҳофиз Таниш Бухорий», «Абдуллонома» — 1966 ва шу китобнинг қайта нашри — 1998; «Мирзо Улғубек» — 1994 ва «Амир Темур» — 1995; «Ўзбекистон тарихи манбалари» — 1991 ва «Тарихдан сабоқлар» — 1994, «Манбашунослик», «Ўзбекистон тарихи-

«Маҳалла» жамғармасида масъул вазифада хизмат қилади. Мухлисахон мактабда тарих ўқитувчиси. Музаффархон ота изидан борди: тарих фанлари номзоди, Шарқшунослик институтида домла — ёшларга сабоқ беради.

Мамлакатимиз аҳли, зиёлиларимиз Бўрибой Аҳмедовнинг улкан тарихчи-манбашунос, ташкилотчи раҳбар, меҳрибон устоз, ажойиб инсон эканлигини доимо эслаб, ёдга олмоқдалар. Аллома олимизнинг руҳлари шод бўлиб, ёзган асарлари маънавий мулкимиз бўлиб қолажак!

Карим НОРМАТОВ,
тарих фанлари доктори,
профессор

ИЛМДАН БАХТ ТОПИБ...

Фан ва унинг тараққиёти йўлида хизмат қилиш юксак маданият, кучли ирода, қолаверса, тинимсиз изланишни талаб этади. Айниқса, шахсининг камол топиши, унинг жамият ривожига қўшган ҳиссаси кўп ҳолларда илмий изланишларда намоён бўлади. Юртимиз фани тараққиётига ўзига хос ҳисса қўшган Ш.Хуррамов ҳаётини айни шу соҳага бағишлаган фидойи инсон.

У 1944 йил 5 сентябрда Сурхондарё вилоятининг Бойсун туманидаги Хўжабулғон қишлоғида деҳқон оиласида туғилди. Бойсун шаҳридаги 1-ўрта мактабни тугатиб, 37-мактабда бир йил ўқитувчилик қилди. Кейинчалик Қарши давлат педагогика институтининг кимё-биология бўлимида таҳсил олди. Институтни тугатиб, шу институтнинг зоология кафедрасида ўқитувчи лавозимда ишлаб бошлади. Меҳнат фаолияти билан биргаликда москвалик профессорлар А.Парамонов ва Т.Скарбиловичлар раҳбарлигида ёш фан-фитогельминтология, яъни ўсимлик ва унинг илдизи атрофида яшайдиган нематодаларни ўрганиш билан шуғуллана бошлади. 1970-1972 йилларда Москвадаги К.Скрябин номидаги гельминтология илмий-тадқиқот институтида таълим олди. Номзодлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди ва биология фанлари номзоди илмий даражасини олди.

Шукур Хуррамов 1967-1974 йилларда Қарши давлат педагогика институтининг зоология кафедрасида ўқитувчи, катта ўқитувчи, 1974 йилдан Термиз давлат педагогика институти (ҳозирги Термиз давлат университети) зоология кафедрасида катта ўқитувчи, доцент, 1988 йилдан кафедра мудири лавозимларида самарали меҳнат қилди. Ш.Хуррамов 1990 йилда Москвадаги Гельминтология илмий-тадқиқот институтининг ихтисослаштирилган илмий кенгашида «Ўрта Осиё шароитида мевали субтропик ўсимликлар нематодофаунасининг шаклланиш қонуниятлари ва фитогельминтларга қарши курашнинг интеграллашган чоралари» мавзусида докторлик диссертациясини муваффақиятли ҳимоя қилди.

Докторлик ишига расмий оппонентлик қилган шу соҳанинг дунёга машхур олимлари, биология фанлари докторлари, профессорлар О.Метлицкий, Э.Кралль ва Л.Тихоновлар «Шукур Хуррамович томонидан бажарилган илмий-тадқиқот ишларининг ҳаммаси фан учун мутлақо янгилик, қишлоқ хўжалиги учун эса ҳосилдорликни оширишга қаратилган қулай чора-тадбирлар йиғиндисида иборат», деган фикрни билдирдилар. Фан оламида илк бор субтропик ўсимликлар нематодаларини ўрганиб, бу ўсимликларнинг ҳар бир турига хос бўлган паразит нематодаларни ва уларнинг шаклланиш қонуниятларини аниқлади ва паразит турларига қарши кураш чораларини ишлаб чиқиб, қишлоқ хўжалик амалиётига тавсиялар берди.

Шукур Хуррамовичнинг Ўрта Осиё шароитида субтропик ўсимликлар нематодаларини ўрганишга оид илмий-тадқиқот ишлари фитогельминтология фанига қўшилган бебаҳо ҳисса бўлди. Олим бу ўсимликлар нематодаларини ўрганиш жараёнида фан олами учун янги бўлган 5 та турни аниқлади. Олим бу соҳадаги кўп йиллар машаққатли меҳнатининг махсулини 2003 йилда яқунлаб, «Ўрта Осиё субтропик мевали ўсимликлар нематодалари ва уларга қарши кураш чоралари» номли монографияси «Фан» нашриётида чоп этирди.

У 160 дан ортиқ илмий, илмий-оммабоп мақолалар, 4 та монография, 8 та методик тавсиянома, 2 та ўқув қўлланма ва 1 та дарсликнинг муаллифидир. Шунингдек, олимнинг республика ва вилоят вақтли матбуотида биология фанларининг турли соҳаларига оид 100 дан ортиқ мақолалари чоп этилган.

Олим 2000 йилда Президентимиз Фармони билан ёшлар тарбиясига қўшган катта ҳиссаси ва юқори малакали кадрлар тайёрлашдаги хизматлари учун «Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган халқ таълими ходими» фахрий унвони билан тақдирланди.

Ю.ВАЛИКУЛОВ,
Б.ХОЛИҚНАЗАРОВ

Гараша қишлоғи кўчаларида борар эканман, йўлда бир тўп тенгқур ёшларнинг қизгин суҳбатини устидан чиқдим. Болалар суҳбатга шунчалик берилиб кетгандиларки, ҳатто менинг келиб қолганимни ҳам сезишмади. Мен улардан мунозара сабабини сўрадим.

— Биз боягина устозликдан чиқдик. Қилаётган мунозарамиз эса у киши бутун берган масаланинг ечими устида эди, — деб жавоб берди улардан бири.

— Ренетиторга қатнашга

Oramizdagi odamlar

Холхўжаев ҳақида билганларимни қозғога туширдим.

Домла 1959 йилда Гараша қишлоғидаги ўрта мактабни «аъло» баҳоларга тугатган. 1968 йилда Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика институтини имтиёзли диплом билан битиргач, ўша йилдан бошлаб мактабда кимё-биоло-

БИЗНИНГ УСТОЗ ШУНАҚА

гиядан дарс

бера бошлади.

ҳали эрта эмасми? — дея уларга саволмуз боқдим.

— Сиз устознинг феълари билмайсиз-га. У киши ўқув йилининг бошиданоқ шогирдликка оладиган ўқувчиларини имтиҳон қилади. Шогирдликка имтиҳондан ўтганларнинг қабул қилади. Домланинг мактабига кириш учун биз махсус тайёргарлик кўриб, кейин қабулга борамиз.

Бизнинг устоз шунақа, — дея фахрланиб жавоб беришди улар.

Мен йигитларнинг жавобидан қониқдим. Шу боис уйга келгач, уларнинг устози, Форш туманига қарашли Абу Райҳон Беруний номидаги 78-ўрта умумтаълим мактабининг кимё-биология фани ўқитувчиси, «Меҳнат шўррати» ордени соҳиби Муяссар

Шундан буён орадан салкам қирқ йил вақт ўтиб кетибди. У киши бу давр мобайнида неча юзлаб шогирдлар тайёрлади. Айтиш керакки, бу орада домланинг ўндан ортиқ шогирди фан олимпиадасининг республика босқичида қатнашиб, фахрли ўринларни эгаллади. У кишининг шогирдлари ўн йилдан ортиқ вақт давомида фан олимпиадасининг вилоят босқичида биринчи ўринни ҳеч бир мактабга бермади.

М.Холхўжаевнинг «Ўқувчиларни олимпиадага тайёрлаш услулари» номли илмий-услубий китоби Жиззах вилояти ўқитувчиларига қўлланма бўлиб келаётгани ҳам муаллим салоҳиятини белгилаб беради...

Эргаш ХЎЖАЕВ

КАМОЛОТ ЙЎЛИДА

Олимлар бир неча хил бўлади. Уларнинг айримлари ниҳоятда кўп ўқишади, ўз соҳаларининг барча жабҳаларига тегишли бўлган асосий билимларни тўлароқ ва чуқурроқ эгаллашга ҳаракат қилишади. Яна бир тоифа олимлар борки, улар ўзлари билган нарсаларни бошқаларга ҳам етказишга мойил бўлишади. Бу икки хислатни ўзида мужассамлаштирган яна бир тоифа борки, улар янги билимларни эгаллашдаги пешқадамлиги ҳамда унинг кенг омалашувидаги фаоллиги билан алоҳида ажралиб туради. Бу тоифага дунёни англаш ва англаштиришдаги қомусийлик ҳам хос бўлади. Назаримизда, тарих фанлари доктори, профессор Абдухалил Маврулов шу силсилага мансуб бўлган олимларимиздан биридир.

Яна бир нарса ҳам аён ҳақиқатки, тарихчи олимнинг барча серқирра ижоди ўзининг мазмун-моҳияти ва мукамаллиги билан мустақиллик даврига алоқадор. Унинг дастлабки монографияси — "Маънавий соғломлаштириш даври" китобининг 1992 йилда чоп этилиши тасодифий эмас. Мустақиллигимизнинг дастлабки йилларидаёқ олим маданиятнинг умумий аҳволи ва унинг ривожланиши истиқболлари ҳақида ўзининг дастлабки журъатли фикрларини дадил ўртага қўя олган эди.

Абдухалил Мавруловнинг мақола ва маърузаларини, дарслик ва қўлланмаларини, рисола ва монографияларини кузатиб туриб шундай хулосага келиш мумкин: уларнинг асосий мақсади кўпчиликнинг онгида тарихга, айниқса, жонажон Ватан тарихига муҳаббат уйғотишдан иборатдир. "Урф-одат ва миллий қадриятлар" ("Гулистон", 2001 йил, 3-сон), "Маънавият ва демократия" ("Мулоқот", 2001-йил, 6-сон), "Миллий ғоя ва ижтимоий мўлжал" ("Ma'rifat", 2003 йил 18 январь), "Миллий қиёфа" ("Хуррият", 2003 йил 12 март), "Аҳиллик кўрғони" ("Халқ сўзи", 2003 йил 14 февраль) сингари мақолалари фикримизнинг яққол далилидир.

Тарих аслида бевосита жамият тараққиётига дахлдор бўлган мукамал жараёндир. Уни тавсифлаш, таърифлаш учун юзаки кузатиш, унинг бир томонинигина кўриб, бошқа томонларидан беҳабар қолиш кутилган самарани бермайди ёхуд олим бундай ҳолларда боши берк кўчага кириб қолиши ҳам ҳеч гап эмас. А.Маврулов тадқиқотларида эса, ана шу жараён, яъни тарихий тараққиёт жараёни ўзининг яхлитлиги, бир бутун тизими билан таъ-

лилга тортилади, натижада унинг хулосалари ҳар доим пухта асосланган, кўплаб ва хилма-хил далиллар билан бойитилган шаклда тақдим этилади. Биргина мисол сифатида "Маданият ва тафаккур ўзгаришлари" китобини келтириш мумкин.

Китоб Ўзбекистондаги миллий тикланиш жараёнининг таҳлилига бағишланган. Ундаги асосий эътибор мазкур жараёндаги маънавий-маърифий омилларнинг ўрни ва аҳамиятини кўрсатишга қаратилган. Ана шу мақсадни амалга ошириш учун бир қатор тушунча ва ҳодисалар ўзаро алоқадорликда ўрганилиши зарур эди. Шундан келиб чиққан ҳолда муаллиф ҳозирги янгиланиш заминидagi маданият, маънавият, миллий истиқлол ғояси, миллий мафкура сингари азалий ва абадий қадриятларни ўзаро муносабатлар силсиласида таҳлил этади.

Маданият ва бошқарув, маданиятнинг жамият ҳаётидаги, хусусан, ёшлар ҳаётидаги ўрни ва роли батафсил кўрсатилади, уларга бугунги кун нуктаи назаридан баҳо берилади.

Ўзбекистон тарихига оид илмий билимларни тўплаш, шакллантириш ва уларни бир тизим ҳолига келтиришда, Ўзбекистон маданияти тарихининг яхлит бир тизимини яратишда ҳам олимнинг муносиб ҳиссалари бор. Жумладан, "Ўзбекистон янги тарихи"нинг "Ўзбекистон совет мустамлакачилиги даврида" дейилган иккинчи китобининг тегишли қисмлари айнани шу муаллиф томонидан ёзилган.

А.Маврулов илмий-назарий билимлар соҳасидагина эмас, уларни амалиётга татбиқ этишда ҳам кўпгина олимларимизга ибрат ва намуна бўла олади. Унинг дарслик ва қўлланмалари таълим тизимининг деярли барча бўғинларида учраши тасодифий эмас. "Маданиятшунослик" курси бўйича маърузалар матни (Э.Гулметов, Т.Кробилжонова, Ш.Эрназаров билан ҳамкорликда) олий мактаблар учун ёзилган қўлланма сифатида мутахассислар эътирофига сазовор бўлди. У умумий ўрта таълим мактабларининг 10-синфлари учун ёзилган "Ўзбекистон тарихи" дарслиги (2002) муаллифларидан биридир.

Унинг дарслик ва қўлланмалари, мақола ва маърузаларидаги яна бир ўзига хосликни таъкидлаш жоиз кўринади. Бу уларнинг кишилар кўнглига яқинлиги, сохта ва ясамаликдан йироқлиги, табиий ва самимийлиги билан изоҳланади. У ўқитувчи сифатида ўзининг ҳар бир янги фикр ва мулоҳазаларини турли даража ва савиялардаги аудиторияларда синовлардан ўтказади, уларнинг реакцияларини кузатади, бундан тегишли хулосалар чиқаради. Абдулла Қодирий номидаги Тошкент маданият институтининг профессори сифатида талабаларга пухта билим беришга ҳаракат қилади. Олим камолот пиллапояларидан бир-бир босиб юқорига томон интилиб келмоқда. Унинг камолот йўлидаги интилишлари барака, ижодий ишларига омадлар ёр бўлишини истаймиз.

Боқижон ТҲЛИЕВ,
филология фанлари доктори, профессор

Унга бўйсуниб керакми ёки унга қарши исён қилиш? Агар ҳар иккаласига ҳам чора топа олмасан-чи? Нега мавзуни бундай саволлардан бошладим. Чунки тенгдошларим, дугоналарим баъзи турмуш ташвишлари, ҳаёт синовларига тайёр эмаслиги ёки оддийгина ҳар қуни бўладиган қарама-қаршиликни фожиа сифатида қабул қилишларини ҳеч тушунолмайман. Ахир аслида ҳаёт — бу курашиш, синовлар қаршисида тобланмоқ эмасми? Инсоннинг қадр-қиммати, унга бериладиган энг буюк сифат ҳам синовлар, машаққатлар меваси эмасми? Негадир, ҳар ким ҳам буни тушунавермайди.

Ота-онаси ҳали "ҳукм" чиқаришгани йўқ-ку? Бор-йўғи қизларининг келажagini ўйлаб тергашган, холос, билсанг, ҳамма нарса ана шу иродасизликдан бошланади", дедим дугонамга. Ҳозир кўпгина қизлар ҳаётнинг арзимаган синовларига дош беролмай ёмон йўللарга кириб кетишмоқда. Ахир, қиз бола бўлажак она, демек у фақат ўзига жавобгар эмас. У қизнинг ҳам ота-онаси, яқинлари яхши орзу-умидлар билан катта қилишгандир. Кимдир севиб қолгани учун, кимдир эса олифтагарчилик учун чекаверса, ўзимизнинг ўзбекона уят,

Mulohaza

МЕХР ТУТМАЙ УНИ КУТМАГИН

Мехр! Инсониятга берилган ҳислар ичида "олий" дея атаганимизсан! Бугун сенга айтар сўзларим бисёр. Наҳотки, орамизда камайиб кетаётганинг рост бўлса?! Ўзини ўзгалардан бир поғона юқори тутган кишилар ҳам сенинг йўлларингга умидвор бўлишади. Сен бўлсанг фақат ва фақат юраги эзгу ҳислар билан тўлиб тошаётган, самимий ва дилкаш инсонлар қалбигагина меҳмон бўласан.

... Мен уни яхши билардим, унинг атрофида меҳру оқибатли дўст-ёрлари, опа-сингиллари кўп ва хўп парвона эдилар. Ундан мурувватларини аяшмас, ота-онаси бўлса Аллоҳдан фарзандининг умрига умр тилагани-тилаган эди. Аммо буларнинг барчасини фақат унинг ўзи, меҳр тафтини ҳис этолмаган юрагига сезмас, ҳис этмас эди. Мансаб пиллапоясидан қанчалик осон кўтарилавергани сайин эса, унинг юрак ҳарорати тобора музга айланиб бораверарди.

Кеча кимнингдир у ҳақдаги гапи қулоғимга чалиниб қолди: "Ўша бечора қаттиқ «урилди-ю», меҳр-оқибатга зор бўлди. Вақтида ўзи ҳам ҳеч кимга меҳр кўрсатмаган эдида. Бўлмаса унинг пойига меҳр истаб келганлар озмуна эдимми? У бўлса ўзини ҳаммаша осмонда юраман, деб ўйлади ўшанда".

Ҳа, бечора!
Меҳр тутмай, кутганлардан бўлибди-да. Афсус энди кор қилармиди?!
Дилноза НОМОЗОВА

ЧОРАСИЗЛИККА ҚАНДАЙ ЙЎЛ ТОПИШ КЕРАК?

Бир дугонам ота-онаси яхши кўрганига турмушга беришмагани учун сигарета чекадиган одат чиқарди, дейди курсдошим Малика.

Тушлик қилгани кирганимизда олдимизга келиб ўтирган қизни эсладим. Ҳеч тап тортмасдан, менинг ёнимда, яъни биринчи кўриб турган одами ёнида бемалол 5 дона сигарета чекканига, тўғриси, гашим келганди.

Ҳатто гапирмоқчи ҳам бўлгандим, лекин Малика "У жуда қийнаётган экан, ота-онаси севган йигитига турмушга чқмайсан, у бизнинг оиламизга тўғри келмайди, дея у билан учрашишни тақиқлашган экан", дея уни оқлашга тушди. Ўзимни тутиб тура олмадим. "Шунинг учун

шарм, ҳаё каби фазилатларга эга қизларимиз камайиб кетади-ку?"

Ойнаи ҳақон орқали эфирга узатилган бир кўрсатувда чекишнинг аёллар соғлигига кўрсатадиган зарари ҳақида гап борди. Айтишларича, аёл киши чекса, эркак кишига нисбатан икки баравар заҳарланар экан. Бундан ташқари, сигарета аёлнинг ҳусни бузилишига тез таъсир кўрсатаркан. Яна дугонам билан бўлган суҳбатни эсладим. Ўшанда Малика бирпас ўйлашиб қолди-да, сўнг деди: "Бир йил аввал ўша дугонам ўқимишли, яхши оилага келин бўлувди. Яқинда кўзи ёрибди. Эшитишимча чақалоқ ўғил экан, ногирон туғилганмиш..."

Шаҳноза ПИРМАТОВА,
талаба

КАСБЛАР ҲАҚИДА АЛЛОМА ЎГИТИ

Бугунги кунда ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ишлари муҳим аҳамиятга эгадир. Бу масала халқимизни ҳаммаша қизиқтириб келган. Жумладан, мутафаккирлардан Жалолiddин Девоний "Ахлоқи Жалолий" асаридан бу борада ўзининг илмий фаразларини беради. Аллома "Ҳар бир кишининг ҳамма касбни эгаллашига қобилияти бўлмайди, балки муайян одамнинг бирор касбга қобилияти бўлади", деб таъкидлайди. Бундан кўринадики, бугунги кунда Ўзбекистонда фарзандларимизнинг

маълум бир касб-хунар эгаллашларида психологлар маслаҳатининг жорий этилиши илмий асосга таянгандир ва бу аллома Девоний фикрига мосдир.

Республикамизда фаолият кўрсатаётган ўқувчиларни касб-хунарга йўналтириш ва педагогик-психологик ташхис марказлари фаолияти ҳақида Девоний олдиндан билгандай ўз қарашларини қуйидагича ифодалайди:

"Агар боланинг муайян бир касбга иштиёқи бўлмаса, уни ҳеч вақт шу касбни эгаллаш

учун мажбур қилмаслик керак, акс ҳолда, у фақат ўзини рухий (маънавий) томондан қийнабгина қолмасдан, балки жамиятга ҳам, ота-онасига ҳам етарли фойда келтирмаслиги мумкин".

Девоний касб-хунарларни туркумларга, тизимларга ажратади. Касб-хунарни эгаллаш кишининг энг гўзал фазилатларидан бири деб билади. Хуллас, Девоний касблар ҳақидаги фанни ривожлантиришга ҳисса қўшган мутафаккирлардан биридир.

Тоҳир УСМОНОВ

Мухтарама Дилрабо СУЛТОНОВА!

Сизни таваллуд кунингиз — 50 ёшингиз билан самимий муборакбод этамиз. Таълим муассасасида она тили ва адабиёт фанидан 30 йиллик самарали педагогик фаолиятингизни мамнуният билан эътироф этган ҳолда, келгуси ишларингизда ҳам муваффақиятлар тилаймиз.

Соғлиқ, хотиржамлик ҳамроҳингиз бўлсин, фарзандларингиз ва шогирдларингиз камолини кўриб юринг.

Ҳурмат, эҳтиром ила
Оқдарё туманидаги
2-мактаб жамоаси
ва шогирдларингиз

Қадри Сабоҳат ИРИСОВА!

Сизни қутлуг 50 ёшингиз билан муборакбод этамиз. Умрингиз янада сермазмун, ҳаётингиз қувончли лаҳзаларга тўлиқ ўтсин. Ўзингиз 10 йил сабоқ олган мактабингизда 33 йил ишлаб, ўқувчиларда рус тили ва адабиётига муҳаббат уйғотдингиз. Шу сабабли

жамоада катта обрў қозондингиз. Фарзандингиз, набираларингиз камолини умр йўлдошингиз Исроил ака билан кўриб юринг.

Тошкент шаҳридаги
274-мактаб жамоаси

Афлотундан: «Сен бир неча йил денгизда саёҳат қилдинг. Унда не а ж о й и б о т л а р н и кўрдинг?» деб сўрадилар. У: «Энг ажойиб нарса шуки, мен соҳилга саломат етиб келдим», деб жавоб берди.

Бир камбағал шоир бой одамнинг олдига бориб, унга шундай яқин ўтирдик, уларнинг орасида бир қарич фарқ

ХИКОЯТЛАР

қолди. Бундан жаҳли чиққан бой: «Сен билан эшакнинг орасида қандай фарқ бор?» деб сўради. У: «Бир қарич», деб жавоб берди. Бой бу жавобдан хижолат тортиб, ундан узр сўради.

Луқмони Ҳакимдан «Ниманинг бошланиши ширин-у, охири аччиқ?» деб сўрадилар. У: «Шошқалоқликнинг» деди. Яна: «Ниманинг бошланиши аччиғу, охири ширин?» деб сўрадилар.

У: «Сабрнинг» деб жавоб берди.

Форс тилидан
Гулрухбегим ОДАШБОВА
таржимаси

ЎҚУВ МУАССАСАЛАРИ ХОДИМЛАРИ, КУТУБХОНАЧИЛАР ҲАМДА ОТА-ОНАЛАР ДИҚҚАТИГА!!!

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси Бош тахририяти томонидан 2004-2005 ўқув йили учун куйидаги дарсликлар чоп этилди:

Ўзбек мактаблари учун:

1. О.Каримова "Конституция алифбоси" 2-3-4-синф
2. В.Костецкий "Конституция оламига саёҳат" -5-6-7-синф
3. "Жаҳон тарихи" -7-синф
4. "Чизмачилик" -8-синф
5. "Ўзбекистон тарихи" -8-синф
6. "Чизмачилик" -9-синф
7. "Конституциявий ҳуқуқ асослари" 9-синф
8. "Умумий биология" -10-синф
9. "Ҳуқуқшунослик" -10-синф учун
10. Г.Хидоятлов "Жаҳон тарихи" 10-синф
11. Д.Алимова "Ўзбекистон тарихи" 10-синф
12. "Жаҳон тарихи" -11-синф
13. "Ўзбекистон тарихи" 11-синф
14. "Ҳуқуқшунослик" (кирилл) 10-11-синф
15. "Умумий биология" (кирилл) 10-11-синф

Рус мактаблари учун:

1. В.Костецкий "Азбука конституции" 2-3-4-класс
2. "Русский язык" 4-класс
3. С.Зинин и др. "Русский язык" 6-класс
4. В.Костецкий "Путешествие в мир конституции" 5-6-7-класс
5. "Литература" 6-класс
6. "Всемирная история" -7-класс
7. "Русский язык" 7-8-класс
8. "История Узбекистана" 8-класс
9. "Основы конституционного права" 9-класс
10. "Общая биология" 10-11 класс
11. "Русский язык" 10-11-класс
12. Коллектив "Правоведение" 10-11 класс
13. Г.Хидоятлов "Всемирная история" 10-класс
14. "История Узбекистана" 10 класс
15. "Всемирная история" 11-класс
16. "История Узбекистана" 11-класс

Дарсликлар тожик, қozoқ, туркман, қирғиз тилларида ҳам мавжуд. Сиз ушбу дарсликларни ҳамда бадиий, иқтисодий ва маърифий мавзудаги, шунингдек, болалар учун нашр этилган янги алифбодаги китобларни «Шарқ зиёкори» китоб дўкони ва унинг вилоятлардаги филиаллари орқали чекланмаган миқдорда нақд ёки пул ўтказиш йўли билан улгуржи харид қилишингиз мумкин. Улгуржи хариддорларга чегирма (скидка) берилади.

Манзилимиз: Тошкент шаҳри, Бухоро кўчаси, 26, "Шарқ зиёкори" китоб дўкони (мўлжал: Алишер Навоий номидаги театр), тел: 133-58-72, 133-35-90

Вилоятларда:

- Бухоро шаҳри, Иқбол кўчаси 11-уй, тел: 22-37-596
- Жиззах шаҳри, Ш.Рашидов кўчаси (Оқ бозор биноси), тел: 226-42-93.
- Анджон шаҳри, А.Навоий шоҳ кўчаси, 71. тел: 25-38-93
- Самарқанд шаҳри, Университет хиёбони, 15. Тел: 33-23-8-68.
- Наманган шаҳри, Аҳси кўчаси, (Сардоба бозори ёнида) тел: 6-48-31.
- Хива шаҳри, Кўриқхона "Ичан-Қалъа", тел: 5-36-52.
- Навоий шаҳри, Ўзбекистон кўчаси, 14, тел: 223-01-30.
- Қарши шаҳри, 7-микрорайон, 9-уй, тел: 227-66-44.
- Фарғона вилояти, Бувайда тумани, Янгиқўрғон қишлоғи, Навоий кўчаси, 1, тел: 92-942.
- Тошкент вилояти, Зангиота туманидаги "Илм шуъласи" ОАЖ бозори.

Биз билан ҳамкорлик қилишга шошилинг! Нархлар сизни қаноатлантиради!

Udum

— Ҳой, одамлар, эшитмадим деманглар, эртага Бекмурод қас-собниқига кундуз кунига эл ошига, кечкурун эса базмга ўтинлар-о-о!

Ҳазраткул бобо кўлини карнай қилиб эшиттирган бу хабар маҳалланинг у бошидан бу бошига қадар етиб боради. Холбуки, маҳалла кичик эмас, салкам бир қишлоқ дейсиз — ҳазил гапми, нақ тўрт юз хўжалик истиқомат қиладия!

30 йилдан ошди Ҳазраткул бобо Худойқулов Жиззах вилояти Зомин туманидаги Оқтепа маҳалласида айтувчилик, яъни, жарчилик қилади. 75 ёшли отахон маҳалланинг катта-кичигини, ёшидан қарисига қадар яхши танийди. Отахон, айниқса, тўйга ай-

МАҲАЛЛАДА ЖАРЧИ БЎЛИШИ ШАРТМИ?

тишни хуш кўради, яйраб-яйраб, қувониб жарчилик қилади.

— Маҳалла аҳлини беш кўлимдай биламан, — дейди Ҳазраткул бобо. — Ҳамми танийман. Улар ҳам мени яхши биладилар.

Бугунга келиб Ҳазраткул бобонинг 2 ўғил ва 1 қизидан беш нафар невараси бор. Бобо ўн йилдан бери нафақада.

Бобонинг айтишича, тўй қилувчи хонадон жарчига 1-2 кун олдин хабар беради ва жарчи бобо маҳалла аҳлисини айтиб чиқишга улгуради. Эвазига одамлар бобога тегишли хизмат ҳақини беришади. Албатта, ҳаммининг саховати ҳар хил. Жарчи бобо фарқлаб ўтирмайди, берганига рози бўлиб кетаверади.

Тўғри, бугунга келиб тўйлар маълум маънода ихчамлашмоқда. Лекин шунга қарамай, бобога иш етарли. Айниқса, ёз фаслида иш жуда кўпаяди. Бугунга келиб унга эҳтиёж камаяётгани бор гап. Ҳозирда қоғоз таклифномаларни тарқатиш одат тусига кирган. Айниқса, тўй қилувчи ўз имкониятидан келиб чиқиб хоҳлаган кишини тўйга айтади. Буни шаҳар шароитида тушуниш мумкин. Аммо қишлоқда тўй фақат қариндош-уруғлар билан ўтмайди-да. Маҳалла-кўй, кўни-кўшнилари ҳам айтилиши керак. Шу ўринда ўзига хос «жонли таклифнома», яъни жарчиларнинг ўрни жуда билинади. Нима бўлганда ҳам, жарчи билан айттириш бошқача-да. Айниқса, у Оқтепада кўрк саналади.

Хуллас, тўй қилганда заррин таклифнома ўз йўлига, аммо жарчи ҳам ортиқчалик қилмас. Қолаверса, бу ҳам миллий удумларимизнинг ўзига хос бир кўриниши-да. Айтмоқчи, Ҳазраткул бободайлар балки сўнги жарчилардир. Балки кейинги авлодлар жарчилар ҳақида фақат китобларда ўқишар. Яна ҳам ким билади. Ҳар ҳолда, техника мислсиз даражада ривожланыпти-ку. Шунингдек, одамлар ҳам...

Ирода АЗИМОВА

«ЗАРГАР»

ЭНИГА: 1. Ўзбек енгил автомашинаси русуми. 3. Оролга қўйиладиган дарё. 5. Грамматик хато. 8. Башара. 9. Кинна. 11. Назр белгиси сифатида болаларнинг бошида қолдириладиган соч. 12. Чолғу сози. 14. Ромсозлик материали. 15. Собиқ жаҳон футбол юлдузи. 16. Чорва озуқаси солинадиган мослама. 17. Миллат. 19. Африкадаги дарё. 21. Комил Яшин асари. 24. Коронги, ...-зиё. 25. Сайёра. 28. Олқиш. 29. Парфюмер. 30. Сурурли. 33. Атоқли украин шоири. 37. Ер шарининг шимолий кутби. 38. Волга дарёсининг ўнг irmoғи. 40. Бир неча киши имзолаган ҳужжат. 43. Вақт ўлчови. 44. ...хунар. Муайян билим ва маҳорат талаб этиладиган меҳнат фаолияти тури. 47. Оғирлик ўлчови. 48. Уканинг каттаси. 50. Муқаддас дин. 51. Илм соҳаси. 52. Мактуб. 53. Оптик ускуна. 54. Россиядаги дарё. 55. Кузги мева.

1	2		3	4		5	6	7
		8				9	10	
11			12	13		14		
	17	18					19	20
			21			22		
23	24				25		26	27
28							29	
		30	31		32	33	34	
	35							36
			37					
	38	39					40	41
42			43			44	45	46
47				48	49		50	
			51			52		
53				54			55	

КРОССВОРДИ

БЎЙИГА: 1. Эркак қўй. 2. Ўз номини айтиб сайровчи қуш. 4. Пайғамбар. 6. Қўймали таом. 7. Спорт мусобақаларини ҳисобга олиш ўлчови. 8. Тик қомат. 10. Ёғин тури. 12. Инглиз математиги. 13. Камер-мусиқасининг асосий жанри. 17. Маъдан. 18. Кир ювиш қукуни. 19. Адабий ўлчов. 20. Бўёқ. 21. Денгиз қуши. 22. Электромагнит тўлқин мосламаси. 23. Маълум мақсадга йўналтирилган қарор. 24. Грек ҳарфи. 26. Тўғри чизиқнинг бир томондан чегараланган бўлаги. 27. Ёруғлик манбаи. 31. Юк ташувчи транспорт русуми. 32. Учирувчи аппарат. 33. Рус классик мусиқасининг асосчиси. 34. Куръон сураси. 35. Таёқ, ҳасса. 36. Чорва маҳсулоти. 39. Тола берувчи техника экини. 41. (1736-1806) Француз физиги. 42. Жижоҳ. 43. Тартибли қатор. 45. Чақувчи ҳашарот. 46. (1336-1405)... Темур. 49. Мунтазам кўпёкли.

Тузувчи: Турсунали ҒАНИЕВ

Ma'rifat

ТАБСИС ЭТУВЧИЛАР:
Ўзбекистон Халқ таълими вазирлиги, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Таълим ва фан ходимлари касабаси уюшмаси Марказий Кўмитаси.

Бош муҳаррир:
Ҳалим САИДОВ

Тахрир ҳайъати: Йўлдош АҲМЕДОВ, Жуманазар БЕКНАЗАРОВ, Икром БҮРИБОЕВ (бош муҳаррир ўринбосари), Шукур ЖОНБОВ, Фахриддин КАРИМОВ (масъул котиб), Курбонбой МАТҚУРБОНОВ, Усмонали МУСАЕВ, Абдусамат РАҲИМОВ (бош муҳаррирнинг биринчи ўринбосари), Хулқар ТҶИМАНОВА, Нурлан УСМОНОВ, Саъдулла ҲАКИМОВ, Ўткир ҲОШИМОВ

Газета Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигида № 024 рақам билан 2003 йил 17 декабрда рўйхатга олинган.

ИНДЕКС: 149. Г-1029.
Тиражи 20377. 1 2 3 4 5
Ҳажми 4 босма табоқ,
Офсет усулида босилган, қоғоз бичими А-3.

Навбатчи муҳаррир:
Ҳусан НИШОНОВ.
Навбатчи:
Бехозил ФАЗЛИДИНОВ.

«Ma'rifat»-дан материалларни кўчириб босиб тахририят рухсати билан амалга оширилиши шарт. Тахририятга юборилган материаллар муаллифга қайтарилмайди.

© белгиси остида реклама материаллари берилмади.

МАНЗИЛИМИЗ: 700083, Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32.

E-mail: marifat@ars-inform.uz

ТЕЛЕФОНЛАР: масъул котиб—133-99-15, олий таълим янгиликлари бўлими, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим янгиликлари бўлими — 136-55-58, хатлар, маънавий ва сиёсий ҳаёт янгиликлари бўлими — 136-54-23, умумий ўрта таълим янгиликлари бўлими, ўқувчиларни касбга йўналтириш ва ўрта махсус таълим янгиликлари бўлими — 136-54-03, реклама ва тарғибот бўлими—136-54-69.

Баҳоиси сотувда эркин нархда

Pentium IV компьютерида
Людия БИНАШЕВА
ва Милоҳат ТОШОВА
сахифалади.

«Шарқ» нашриёт-матбаа
акционерлик компанияси
босмаҳонаси.
Корхона манзили: «Буюк Турон»
кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти — 21.00.
Топширилди — .